

Arche, 10

ADMINISTRAČNÍ

ARCHY nechtějí býti revuí v tom smyslu, jak by se řecky řeklo *epheemérios*, to jest pomíjivosti určený, nýbrž v pravý opak tohoto slova chtějí se věnovati jen hledání hodnot trvalých, hodných ukládání, opatrování a studia. Tedy spíše školou mnoha cvičení a úkolů než nějakým parádním nebo representačním podnikem jednoho směru.

K tomu cíli jest voleno i jejich vnější zařízení i způsob vydávání. Všechno, pokud možno, co nejvíc odděleně, aby si každý mohl vybrati, co se mu osobně hodí, obálky bez nápisu, aby při ukládání bylo možno archy snadno přidružovati, a zase podle potřeby rozbírati a roztrídovati při hledání pravého místa jednotlivých článků podle vnitřního obsahu, jak toho právě organická příslušnost k jednotnosti Synthesy vyžaduje.

Důvodem Archů jest také toto: Kdo se věnují studiu a knihám, musí předměty střídati, aby neutrpkla svoboda; neboť jakmile duch pocítí, že se láska stává jhem „povinnosti“, že se prázdno (scho-

la) a krásná zábava mění v robotu, bouří se anebo upadá v smutek otroka a naříká nad pouty. Proto i při vydávání dlužno dbáti jisté hygieny střídání, aby tím více vyniklo, co vyžaduje větší pozornosti a trvalejší péče.

Za příznivějších okolností vycházely by desetkrát do roka nebo i měsíčně; takto pro nedostatek spolupracovníků, peněz a odběratel budou příkládány k větším zásilkám nebo tu a tam vyšlou se samostatně na důkaz, že ještě dýcháme.

Příznivce naší snahy žádáme, aby si cenu jednotlivých dávek vypočetli podle počtu archů nebo listů (ať úplně nebo z části potištěných) a to prozatím za list **15 h** (pro studenty **10 h**); kdyby se okolnosti změnily, budou dražší nebo lacinější.

Přátele pak, kteří se již jaksi trvale a motu proprio uvolují nésti s námi břímě dne i horka, prosíme, aby i dále byli vědomi netečnosti a negramotnosti vrstevníků, abychom tak pevně a svorně vyvažovali břímě této národní bídy a ulehčili předkům zemi (ve smyslu rčení: budiž jim země lehká!) pod lezením a ležením jejich nevděčných „dědiců“, kteří, vystupující jakoby za vlast a jejím jménem, zlehčují jejich památku.

OD NOVÉHO POŘADATELSTVA

ARCHŮ:

Od Vánoc 1928 ujímám se redakce archů, jež dosud vycházely při Dobrém Dile ve Staré Říši na Moravě. Pouštím se do této práce hlavně proto, že uznávám jejich důležitost a veliké výhody pro Studium. Zachovám tedy i dále jejich pohyblivou formu, již možno dobře připodobniti hbitým menším lodicím Athénským proti bachratým a nemotorným korábům perských usedlíků od Babylonu, jak se mi totiž jeví vládnoucí moci nynějšího časopisectva.

Z vedlejšího prospektu, nadepsaného „ADMINISTRAČNÍ“, jež byl pořízen ještě ve Staré Říši, měním to, co se vztahuje k finanční stránce. Cenění podle jednotlivých listů se mi totiž nijak nelíbí, po té stránce nynější lidé jsou špatnými počtáři, bylo by to pro ně trochu složitě, a poněvadž jsou

vítání jen odběratelé *za hořové*, nechť si každý povšimne ceny, jež vždy bude celkově za jednotlivé dávky Archů natištěna na záložkách obálek zřetelnými číslicemi, aby nebylo pochybností.

Zatím plaťte složenkami č. 11.290, na nichž jest poznamenáno slůvko „ARCHY“. Plaťte však jimi jenom to, co má vztah k ARCHŮM, ne tedy nějaké platy za „Dobré Dílo“ a „Kursy“; neboť po tomto mém prohlášení jsou Archy hospodářsky samostatny.

Redakce, jež bohdá bude brzy rozšířena novými silami, má zatím tuto adresu:

„ARCHY“
PRAHA-SMÍCHOV,
Holečkova 10.

V oktávě Zjevení Páně 1929.

JAN ČEP

KALENDÁŘ ČILI POŘAD MĚSÍCŮ/DNÍ A SVÁTKŮ NA ROK MCMXXIX

	N	P	Ú	S	Č	P	S
LEDEN			1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31	1	2
ÚNOR	3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
	31						
BŘEZEN		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
DUBEN		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
KVĚTEN		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
ČERVEN		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			

+

+

+

	N	P	Ú	S	Č	P	S
CERVENEC		1	2	3	4	5	6
	VII	8	9	10	11	12	13
	VIII	14	15	16	17	18	19
	IX	22	23	24	25	26	27
	X	29	30	31	1	2	3
SRPEN	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31
ZÁŘÍ		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
ŘÍJEN		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
LISTOPAD		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			
PROSINEC		1	2	3	4	5	6
	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31			

DEO GRATIAS

INICIÁTOR V PSYCHOLOGII:

MARCEL JOUSSE

Osmnáctiletým badáním mezi rozličnými národy a v laboratořích dospěl Marcel Jousse k objevům, které jsou nejzajímavější pro psychologii vůbec, zvláště však pro studium počátků poesie, pro exegesi starých posvátných i světských textů. Pomocí niti Ariadniny, kterou nám podává, poznáme lépe původ způsobu vyjadřování u spontánních básníků, jako jsou Claudel nebo Péguy, učiníme si správnější pojem o básních Homerových, najdeme pod rouškou překladu v čiré nahotě a oslňující neporušenosti poesii židovských proroků a největšího z nich, Ježíše.

Jeho osobní záliby a postup jeho vědeckých studií přivedly p. Jousse k jazykové psychologii, kde se nezbytně stýkal s pokusy geniálního abbé Rousselota. Ale jeho zvědavost nebyla uspokojena spoustou nových věcí nalezených v oboru do té doby neprozkoumaném; za jazykovými jevy zjištěnými zaznamenávajícími přístroji hledal příčiny a zákona. A dal se do práce; četl filosofy, četl dějepisce, četl exegety. Cestoval k nejvzdálenějším národům, ke kmenům, kterých se civilizace dotkla nejméně, aby tam sbíral jazyková nezpracovaná surová fakta. Připojil svá pozorování k pozorováním množství cestovatelů. A tak sebral tu a tam záblesky pravdy, ovšem hodně slabé, pokud byly osamoceny; ale když se všechny ty kapky světla spojily, vytryskl mohutný jas. S rafinovanou koketností

chápe se p. Jousse slova málokdy ; staví vedle sebe tvrzení a zkušenosti autorů, kteří přišli se všech čtyř světových stran : Arréat, Bergson, Delacroix, Dumas mezi filosofy, Bâcuez, Burney, Condamin, Loisy, Renan, Dhorme mezi exegety, a cestovatelé, učenci specialisté v lidové poesii, jako Darmesteter, Van Gennep a theoretikové rytmu De la Grasserie, De Souza, Hérelle, Lote . . . a kolik jiných ! — všichni přinesli svůj kámen k imposantní budově, kterou vystavěl p. Jousse. Je to velikolepá synthesa, která se nám postupně objeví a na kterou máme již nyní celkový pohled v jeho díle *Studie psychologie jazykové : Rytmičtý a mnemotechnický styl ústní.**)

Podáme napřed nástin metody a vŕdčích ideí mladého učenice a chtěli bychom pak položití důraz na nové názory, k nimž vede tato synthesa, a ukázati široké pole badání, které se jí otvírá kritice literární.

I

PSYCHOLOGIE RYTMU

Z pozorování učiněných vědou psychofysiologickou vyvozuje p. Jousse tento zákon :

„*Na počátku bylo rytmičtý gesto . . .*“ Ale dorozumějme se o smyslu slova *gesto*.

---

*) *Études de psychologie linguistique : Le style oral rythmique et mnemotechnique.* Archives de philosophie, vol. II, 1925 Beauchesne, éditeur.

Živé organismy jsou transformátory energie : rostliny nahromadí zvolna energii sluneční ; ta přechází do těla živočicha živícího se rostlinami a je pak připravena, aby se proměnila v pohyb. Přejde-li popud zvenčí nebo z nitra, způsobuje vybití té energie. Jsou to nesčíslné fyziologické reflexy, které nazýváme *gesty*. Smích, slzy jsou gesta ; vidění, slyšení je výsledkem neustálých gest konaných našimi zrakovými a sluchovými orgány. Tato gesta se často spojují v družiny reflexu : tak mají reflexivní pohyby při vytváření slin za následek reflexy při polykání, při trávení, při asimilaci atd. Slovem, náš organický život je neustálou gestikulací.

Tato gesta jsou mimo to *rytmována*. V tom není nic překvapujícího : všechno v přírodě je podrobno zákonu rytmu. Světlo, zvuk, teplo se šíří v podobě vln podle zákonů pravidelného střídání. Již Herbert Spencer říkal, že rytmičnost je jediná možná forma činnosti. Tuto všeobecnou a tajemnou potřebu střídání nacházíme ve fyziologii v podobě období činnosti a období odpočinku. Experimentováním citlivými přístroji možno to zjistiti ve všech životních funkcích tak přesně, jak se o tom můžeme přesvědčiti bez přístrojů při úkazech tepny a dýchání.

Všechn náš organismus je vydán této gestikulaci ; naše tělo je jevištěm, kde se bez ustání tančí tisíce a tisíce tanců. Odtud pochází veselost, která v nás vzniká.

když nám rytmus je dán z vnějšku : písňe dělníkovy, jednotvárné prozpěvování veslařů, zpívané odříkávání arabského dítěte, které neúnavně opakuje svůj úkol, jsou samé pomůcky toho neustálého tance.

* * *

Všecka reflexní gestikulace je nejen rytmovaná, nýbrž také *mimická*: „aniž si to uvědomujeme, promítá se všecko, co vidíme, ihned v naši soustavu svalovou.“ Zívnutí způsobuje zívnutí, opakujeme bezděčně posuny zápasníka, který před námi útočí a odráží, zrovna tak jako pohyby herce, kterého vidíme na jevišti. Čím mocnější je hra hercova, tím úplněji se divák ztotožňuje s hercem a tudíž s hrdinou dramatu. U povah spontánních, na které výchova nepůsobila, na příklad u dítěte, projevují se tyto napodobivé sklony jasně. Spontánně opakuje to, co vidí dělati. Výchova zadržuje tyto napodobivé sklony tím, že zmiňuje sílu a opakování spontánních gest.

Gesta mají sklon zachovati se, trvati ve vědomí buď ve stavu latentním a téměř nepozorovatelném, buď v závažnějším stupni aktivace, jakým je neprojevená myšlenka. Vzpomínky nejsou nic než ožívování gest, představování bývalých vjemů, které předvádíme sami sobě. Ale abychom oživilí dávnou vzpomínku, není třeba projíti celou řadou gest, která nás od ní oddělují : můžeme vybírat, tedy zjednodušovati, zkracovati.

Tato mimika celého těla směřující k tomu, aby napo-

dobila nebo reprodukovala předmět poznání, je podstatou myšlenky. Říkati, že myšlenka je výměskem mozku, je hloupost. P. Pierre Janet prohlásil ve svých přednáškách v Collège de France, — a p. Jousse opakuje jeho slova : „To, co nazýváme myšlenkou, jevy psychologickými, není funkce žádného zvláštního orgánu : je to zrovna tak málo funkce konečků prstů jako funkce některé části mozku. Mozek jest jen souhrn komutátorů, souhrn přístrojů, které uvádějí svaly střídavě v činnost. To, co nazýváme myšlenkou, co nazýváme jevy psychologickými, je výkon celkový, všeho individua vzatého v celku. Myslíme rukama zrovna tak dobře jako mozkiem, myslíme žaludkem, myslíme vším : nesmí se odlučovati jedno od druhého. Psychologie je věda o celém člověku : není to věda o mozku.“

* * *

Celá bytost vnímá, napodobuje posunky a reprodukuje. Ale jisté části těla jsou zvláště schopny této mimiky : aby člověk svou myšlenku projevil svým bližním, užíval záhy ruky, „ruky zvyklé dělati všecko,“ praví p. Delacroix, „a tudíž vše představovati“. Všimněte si i u nás lidí civilisovaných množství posunků rukou, kterých užíváme, abychom vyložili svá slova, abychom doplnili definici. Tím více je u dětí, u divochů, u hluchoněmých, dokud se jim nedostalo nijakého vychování, celá rozmluva možná jen užíváním posunků. I dnes je ještě pomůckou němého dorozumívání mezi kmeny nemluvicími týmž jazykem. U ji-

ných, jako u Křováků, Eskymáků je tak nezbytným průvodem slova, že rozžehují, aby se viděli, když spolu chtějí mluvit v noci. I u člověka civilisovaného posunky rukou provázejí a objasňují slovo. Je tu přirozená a všeobecná řeč lidská, jejíž užívání ještě tak hned nepřestane, která však v dobách prvotných měla váhu základní.

Dnes gestikulaci rukou zastoupilo skoro všude slovo. Ale i slovo je gesto — slyšitelné, místo aby je bylo viděti. Slovo je podle definice p. Joussovy „semiologická gestikulace hrtanu a úst“. Svaly úst a hrtanu jsou ohebnější a jemnější tanečníci než svaly rukou; jimi je možno vyjádřiti pocity neskonale četnější a odstíněnější, které orgán ucha, tak dokonalý, může bez obtíží zachycovati v plné jejich složitosti.

* * *

Po těchto úvodních výkladech pochopíme lépe důmyslné rozklady, které následují, a můžeme aplikovati je na literaturu.

Shrňme se Joussem, k čemu se došlo:

„Semiologická gestikulace, jsouc mimickou reakcí celé *složitě bytosti lidské*, a zároveň (třebaže rozličnou měrou) reakcí motorickou, afektivní a intelektuální celého nastrojení mysli na vjem nebo obnovení dojmu, není nic jiného než zkrácený projev rukama — viditelný, nebo hrtanem a ústy — slyšitelný, celého toho *nastrojení mysli lidské bytosti* vůči jiným bytostem a vůči sobě: je to „ges-

tikulace vědomí“ transponovaná na soustavu svalů *ad usum exterorum*.”

Tím se znamenitě vysvětluje, že hlavním rysem opravdu živých řečí posunkových a mluvených je fysický a smyslový ráz, že u spontánních národů a jednotlivců je hojnost konkrétních výrazů označujících jednotlivé činnosti a podrobnosti známých věcí, slovem, že ta mluva je mluvenou poesií tryskající metaforami. Tento obrazný a symbolický způsob mluvy, který u napodobitelů je pouhou rhetorikou a vede jen k dílům strojeným, určeným k zániku jako kmen, který by se přesadil bez kořenů, je naproti tomu u národů a jednotlivců, kteří zůstali uchráněni naší rozkládající civilizace, přirozenou mluvou schopnou vyjadřovati bez znetvořování nejprostší myšlenky.

Tak nachází takový Paul Claudel, jehož mocné kořeny vnikají hodně hluboko pod naši lehkou vrstvu civilizace, každou chvíli u zřidel skutečnosti obraznou mluvu, která vyjadřuje gesta jeho spontánní duše. Místo aby svou myšlenku vykládal abstraktní, vyprahlou terminologií, podává ji tak, jak se v něm utvořila, v jejím výraze nebo lépe v její gestikulaci původní, bezprostřední, konkrétní.

Podobně je s jazykem jistých národů. Renan už zjistil, že semitské kořeny mají vesměs význam hmotný a že vyjadřování myšlenek a citů je metaforické. Hněv, na příklad, se sugeruje představou tepla, kypění, chvění: „rozhněval se a jeho obličej se rozpálil.“ Rovněž tak se pýcha označuje zdvižením hlavy, napřímením a vypětím trupu; zoufa-

lost vnitřním rozplýváním, pukáním srdce atd.

„Slovem,“ praví Renan, „zdá se nám, že v každém slově dosud slyšíme ozvěnu prvotných pocitů, které určovaly volbu těch, kteří první dávali věcem jména.“

Divte se teď, že Claudel činí bibli svou oblíbenou četbou! I kdyby byl nevěřícím, i pak by v té knize nacházel mluvu nejprístupnější, své spontánní duši nejbližší.

* * *

Co je nejprostším elementem řeči? Nemylme se : není to slovo ; slovo neexistuje skutečně v některých jazycích (jako v čínštině). Úplná myšlenka potřebuje, aby se vyjádřila, věty : to je to, čemu Jousse říká gesto větné. Mnohem více než slova shromažďuje si dítě, které se učí mluvíti, nejprve hotové výrazy větné. Časem bude míti ve své moci soustavu větných gest stále pohotových, aby vystoupila, jakmile bude třeba vysloviti myšlenku, dáti rozkaz, vyjádřiti potřebu. Vzpomínka, snění, usuzování užívá těchto větných gest oživujících rozličnou měrou. Do těchto gest, dodaných naším společenským prostředím v podobě klišé, vkládáme své hluboké duševní atitudy : jsou ve skutečnosti nesdělitelné, ale máme ilusi, že je takto projevujeme ostatním.

Vypravování nějakého příběhu bude tedy řadou těchto rychlých klišé, oddělených pausami : budou v něm vedle sebe postavena větná gesta. Podřadování vět je vynález řeči psané. Mohu napsati : „Člověk, kterého vidíte tamhle

na břehu, je ten, kterého jsem včera potkal na nádraží.“
Spontánní vyjádření mé myšlenky bude asi takové :

„Vidíte tamhle toho člověka, —
sedi na břehu, —
toho jsem potkal včera
byl na nádraží.“

Tyto věty jdoucí za sebou, spojené nebo nespojené spojkou *a* jsou charakteristikou spontánní mluvy. Psaná řeč pokazila tento způsob mluvení připojováním, často upřílišeným, vět vedlejších a podřízených, čím dále tím více hromaděných podle toho, jak duch dovede ovládati větší množství představ a viděti jejich vzájemnou závislost. Spisovatel vede jazyk k tomuto umělému sestrojování period. Lid, spontánní jednatel přivádí ji vždy k prostému vět-nému gestu, které je přesnějším obrazem původního dojmu. Tím jsou také spisovatelé jako Claudel, Péguy spontánními básníky.

* * *

Máme tedy ve své moci nesčíslná větná gesta, zraková, sluchová, hrtano-ústní, ruční atd. Vjem nebo vybavení může je každou chvíli uvést v činnost. V jakém pořadí? Naše vůle může ovšem po nějakém větném gestu utvořit jiné, docela nové a nezávislé na prvním; ale ve skutečnosti je nepřekonatelným sklonem naší přirozenosti vybírat nejmenší namáhání. Setrvačnost nechává tedy působiti instinktivní chvění všech organických gest a vybere si kon-

strukci, která se formou a smyslem podobá té, která jí přímo předchází: „to jest *paralelismus*, hluboký všeobecný zákon psychologického automatismu, lidské myšlenky ponechané své živé spontánnosti a neznetvořené konvenčními pravidly *naší* psané řeči.“ U spisovatelů, kteří se nestali obětmi naší umělé retoriky, napodobuje hovor i dnes spontánně ten kyvadlový rytmus. U nich se větná gesta ráda ukazují souměrná a souznačná jako kdysi u Židů nebo ještě dnes Bambarů, Merinů atd. P. Jousse nazývá *rytmickým schematem* „celek dvou, někdy tři souběžných kólonů, při čemž každé kólon je rytmováno podle rytmu, vlastního větným gestům řeči přednášené.“ Uvedme příklady.

Máme tu rytmická schemata merinská, která podávají tuto totožnost smyslu a konstrukce v obou členech:

*Má ústa jsou sevřena bázlivostí,
mé rty jsou stisknuty hanbou.*

Nebo:

*Tou vodou, Randria matao, možno naplnit tři džbány,
z toho suchého dříví, Randria matao, možno udělat tři náručí.*

Tu máme rytmické schema turecké:

*Kůň umírá, závodíště zůstává,
statečný umírá, sláva zůstává.*

Paralelismus působí stejně v recitativích složených ze šesti, sedmi, osmi rytmických schemat stejně postavených, kde se jediné mění některá slova podstatná tvořící antithesu.

Čtyři sta až pět set rytmických schemat ustálených navždy a přenášených ústní tradicí, — tolik má recitátor v každém primitivním a spontánním prostředí. Podle obrazu těchto schemat vytvoří jiná rytmická schemata podobného tvaru, mající touž strukturu, týž počet slov, týž rytmus a, pokud to je možné, týž smysl. Typy těchto rytmických schemat jsou přísloví; skladatelé ústní je reprodukují po stech exemplářů. Zde, na příklad, kyvadlový rytmus přísloví, které sebral J. Paulhan:

Půjdu na návštěvu? Mám ženu.

Zůstanu-li zde, budu mít z toho hanbu.

Toto přísloví bude formou pohotovou pro vyjádření jiných rozpaků. Na příklad:

Citrony u samé cesty.

Půjdu si je vzít? Nejsou moje

Zůstanu-li zde, chtěl bych je jíst.

Nebo:

Váhavý jako nosič vody překvapený deštěm.

Jde-li zvolna, zdá se, že očekává neštěstí;

běží-li, zdá se, že vyzývá nebe.

A tolik jiných.

Zde Jousse podtrhává úžasnou nesprávnost, které se náš obdiv dopouští v příčině těchto ctihodných starobylých textů: okouzluje nás zajímavá novost těch metaforických výrazů. V pravdě však třeba si říci, že jsou vy-

bledlé a docela otřepané, poněvadž jich od staletí zas a zase užívalo tisíce recitátorů. Jsou to, ve všech smyslech, stará *klišé*.

Ale prostředí národů, kde kvetl styl ústní, soudila jinak; čím více tam bylo opakování, tím více byl recitátor ceněn; čím více starých přísloví uváděl, tím vyšší představu mělo obecnstvo o jeho vědomostech a o jeho moudrosti.

V recitacích takto pojatých není plagiátu. Ve všech prostředích, kde se užívá stylu ústního, je rytmické schema „jakousi běžnou mincí“. U nás jsou slova vlastnictvím každého, kdo je seřaduje svým způsobem; u těch národů jsou schemata, přísloví, pokladem společným. Originálnost recitátora není tedy ve vynalézání klišé, která všichni znají z paměti, nýbrž v uspořádání: „dobře rytmuje pro ústní přednes ten, kdo svými klišé hraje tak, jako si hrajeme kartami, kdo je seřaduje rozličně podle toho, k čemu jich chce užití.“ Nesmí se tedy vyvozovati hyperkritický závěr z podobností, které se zjišťují mezi těmi a těmi místy u Jeremiáše a některými místy u Izaiáše, mezi některou epištolou Petrovou a epištolou Judovou nebo Pavlovou.

Chápeme také, že takové užívání obecných klišé usnadňovalo v takových prostředích hojnost improvisátorů. Na příklad v Judei: „Rybáři jezera Tiberiadského, mladé panny nazarejské,*) starci jerusalemští, kněží chrámu, všechn

---

*) *Magnificat* je složeno z tradičních výrazů vzatých ze Starého zákona.

národ improvizuje rytmické recitativy tak krásné, že i jejich bezbarvé, rytmu zbavené překlady, způsobují dosud s prostého stanoviska literárního obdiv největších geniů.“

* * *

Tak vznikla hojná literatura ústní, nám téměř neznámá, poněvadž se našlo málo lidí, kteří by tyto skladby napsali. Nezůstalo nám nic z ústního učení druidů. Ale jinde bylo toto učení napsáno dlouho potom, kdy bylo složeno ústně: tak bylo se skladbami Homerovými, Mahometovými, s biblí, se *chansons de gestes*. U Ašantiů došly nás neporušeně recitace složené před osmi sty lety, aniž byly napsány. Nebezpečství zkomolení nebo porušení bylo odvráceno takto: „jakmile je recitátor připuštěn do kasty, trestá se smrtí při nejmenší chybě ať v textu, ať v notaci. Neužili-li ostatní národové způsobů tak radikálních, bylo jim třeba zajistiti se proti tomu nebezpečství porušení přísnými zkouškami.

Takto byl svěřen recitátorům pravdivý poklad: poklad vši vědy, celých dějin, vši moudrosti uložený v těch rytmických schemech, když nebylo nijakého díla psaného nebo tištěného. A zde p. Jousse vyvrací jiný před-
sudek dosti rozšířený, předsudek, že primitivní poesie byla zpěvem, který neměl jiného určení než těšiti a baviti lidi. Právě naopak, primitivní poesie je po výtce utilitární. První rytmické schema bylo rytmické schema didaktické; i první rytmické schema, které naše retorika nazvala epickým, je

recitátorům, kteří ho užívají, výpravným, didaktickým, mnemonickým. U všech národů bylo rytmické schema s počátku jedinou formou historie, bylo také formou známých představ vědy, ovšem vědy obrazné a konkrétní, na jejíž způsob tvoříme uměle a písemně to, co nazýváme poesíí. Takto učili aoidové své posluchače historii, mravouce, náboženství, plavectví. Takto udíleli své učení Musaios, Orfeus, tak přednášel Hesiod o obchodu, zemědělství a hospodářství. Sami zákonodárci podávali svá zřízení a své zákony v rytmických schemech: vzpomeňte Thalety, Solona.

Rytmu se neuzilo proto, aby se ty vědy okrášlily, jak se příliš často myslí, nýbrž, aby snáze utkvěly v paměti, aby se jim příjemněji učilo. Jakmile zevšeobecnělo užívání písma, nebylo této mnemonické pomůcky už potřebí. Rytmisace provází pak jen věci vymyšlené; stala se pak živlem estetickým spojeným s díly, která jsou sama sebou rázu estetického. Zvykli jsme si takto viděti rytmické schema (které se stalo veršem) ve spojení s poesíí; učinili jsme závěr — který je nesprávný — že poesie je jen tam, kde jsou verše. (A přece je román psaný prósou v podstatě poesíí, neboť je vymyšlený.) Naopak myslíme, že nezbytně všude je poesie, kde je rytmické schema mnemonické. Tento předpoklad se nachází u Alfreda Croiseta: dějepisec řecké literatury vida, že Xenofanes a Parmenides vykládá ve verších učení o *jednom*, domnívá se, že tuto zvláštní rytmisaci třeba si vykládati enthusiasmem, který by byl ná-

hradou za málo poetický výklad. Ti učenci prostě chtěli, aby lidé jejich učení podrželi bez obtíží v paměti; nikterak se nesnažili potřít medem okraje trpké číše. Rovněž tak vytýká Nöldecke Mahometovi „umíněné a otrocké podrobování polopoetické formě, kterou zprvu přijal, aby vyhověl svému vkusu i vkusu svých posluchačů“. Nikoli, Mahomet se nechápe rytmického schematu, aby své učení vyzdobil; chce prostě, aby se lépe vtiskovalo v paměť.

Dnes nás zevšeobecnělé užívání písma a tisku zbavilo těch obav, že by se věci zapomněly. Paměť se stala schopností méně důležitou; stala se atrofickou. Nemůžeme tedy sami souditi o mocném nástroji, jakým byla paměť a jakým je doposud národům, kteří písma neznají nebo málo užívají. U Jihoslovanů vidíme potulné recitátory, zvané *guslary*, kteří znají až 70.000 i 100.000 rytmických schemat. Mají nevalné množství klišé, ale umějí je automaticky stavěti vedle sebe podle pevných pravidel: „dobrý guslar je ten, který hraje těmi klišé, jako my kartami, který je seřaduje rozličně podle toho, k čemu jich chce užiti. Každý si udělá jakýsi katalog: sestavuje klišé, která jsou jeho „zásobou“ na způsob potpourri.“

Fr. S. Krauss se setkal s jedním z těch guslarů, jehož paměť byla jen obyčejná a který uměl recitovati 40.000 rytmických schemat za sebou.

Na čem závisí tato úžasná schopnost? Na rytmu, spo-

čátku neuvědomělém, potom obratně užívaném rozličnými mnemotechnickými způsoby.

Automatický paralelismus větných gest tvoří instinktivně kyvadlový rytmus dvojčlenů a trojčlenů ve stylu ústním. A zde je třeba býti nedůvěřivým ke školským theoretikům, kteří chtějí mermomocí živou bytost, jakou je rytmické schema, natáhnouti na lože Prokrustovo. Jediná experimentální fonetika abbé Rousselota se svými zaznamenávajícími přístroji dá možnost zachytiti v jejich živoucí složitosti neuvědoměné a přece silně mnemotechnické automatické živly rytmických schemat. A nikoli na dávných napsaných věcech bude třeba pracovati, nýbrž v nesčíslných, dosud existujících prostředích, kde se užívá formy ústní, přímo v laboratoři etnické. Fakta takto postižená u člověka živého a mluvícího oživí mrtvé texty. Slovem, vše, co se ví, je to, že tu není umění básnického ani umělých pravidel, nýbrž jen sklon organismu uvést v rovnováhu svá rozličná gesta: paralelismus je všeobecný. Uvnitř toho „vyvažování“ rozvíjí každý linguistický systém rytmus, který mu je vlastní: tak jsou větná gesta Angličanů skandována důraznými jamby, aoidové se podrobovali daktylickému rytmu svého jazyka; anapest přichází instinktivně na rty Francouzů. Mnemotechnika užívá vědomě a racionálně těchto automatických zákonů paměti. Když takto uvnitř rytmického schematu slovo skoro automaticky vybavuje slovo (lépe by bylo říci větné gesto přivolává jiné), je téměř nezbytné, aby je paměť spojila. Každé gesto vybavuje

jiné, které se stává jeho protiváhou jako synonym, antithesa nebo důsledek. Častým opakováním týchž gest za sebou jdoucích stalo se, na příklad, ve francčině téměř reflexem spojení, které staví vedle sebe větu o *pannách* a větu o *liliích*, které sblízuje představu *vavřínu* a *vítězství*, *palmy* a *mučedníka*. Tato spojování se ovšem liší podle národů: tak je u Číňanů blízké spojení mezi představou *šťěstí* a větou o *netopýru*.

Jiný postup mnemotechnický je aliterace, jakýsi hrubý začátečný rým. Víme, že náš organismus má vždy sklon opakovati automaticky a rytmicky gesto, které právě učinil.*) Slova každého z kól nějakého schematu budou tedy míti neustálou snahu navzájem se přitahovati, a to ani ne tak pro svůj logický význam jako pro to, že se vyslovují s touž důraznou souhláskou. Použití tohoto pudu bude postupem prospěšným paměti.

Má-li jazyk přízvuk na samohláskách, vyniká zvučné znění a seskupuje instinktivní úsudky těch klišé nebo přísloví :

---

*) Poznámka Péguyho v jeho *Victor-Marie, Comte Hugo* stýká se zajímavým způsobem s teorií Joussovou. Jde o typografickou chybu ve verši V. Huga :

Non, frères, non français de cet âge d'attente!

Bylo by se mělo vytisknouti *Français*, praví: „je to zjev velmi známý. Je to dokonce možná případ nejčastější. Začátek zdánlivě docela stejný způsobuje opravdu v sazbě začátek skutečně a naprostě stejný. První *Non, fr.* přivozuje nezbytně druhé *non, fr.* Pamět, přivolávající činnost paměti, působí tu šmahem a plně.“

Nul miel
sans fiel.

Trop gratter cuit,
trop parler nuit.

„Tato samohlásková znamení budou nástrojem pohotovým, aby mnemotechnicky spojoval kóla metrických schemat, až se pak poesie chopí těchto tisíciletých orgánů — značek, *přátel paměti*, a proměňuje je v čistě estetickou, rafinovanou a nesnadnou hru jistého stylu psaného *na způsob* dávného slohu řeči mluvené.“

Rým má tedy svou prospěšnost jako pomůcka mnemotechnická. Ať si naši spisovatelé, chtějí-li, zachovají jako estetickou ozdobu tuto dnes zbytečnou vedlejší pomůcku dávné didaktické recitace, ale ať z ní nedělají podstatný a nezbytný element verše, jak nás k tomu vedly naše typografické způsoby. Živoucí jednotkou recitace je rytmické schema dvojčlenné a trojčlenné. V těchto třech verších, na příklad, máme skutečně a v ústním pronášení jen jedno rytmické schema o třech kólech, které můžeme typograficky označiti takto:

Par un temps bel d'un mai nouvel, l'autre jour chevauchois.

Avlastní kouzlo našeho La Fontainea není v jeho verši, nýbrž ve „švižném, rytmovaném, tak rozmanitém, tak málo „metrickém“ tanci jeho slohu, jehož dokonalost nám objeví vědecké zkoumání. Poznamenejme zde prostě (vrátíme se k té věci jinde), že verš Claudelův nachází v theorii Joussově silnou obranu, učený výklad.

* * *

Uvnitř recitativu dává si ten, kdo skládá, pro přednes ústní nové znaky, kterými se řídí: Někdy stanoví napřed počet rytmických schemat a recitativ není úplný, dokud se všechna ta schemata v něm postupně neobjevila. Jindy uzavírá svůj recitativ v rámeček, jež tvoří opakování téhož slova nebo téhož zvuku.

Na příklad recitativ 1. *Otčenáše* je uzavřen slovem *nebesa*.

Recitativ 1.

A protož takto se modlete: Otče náš, jenž jsi na *nebesích*,
přijď království Tvé,
buď vůle Tvá tak na zemi jako na *nebesích*!

Recitativ 2.

A odpusť nám viny naše, jakož i my odpouštíme svým vinníkům . . .

Neboť *odpusťte-li* lidem poklesky jejich,
odpusť vám nebeský Otec váš . . .

Neodpusťte-li však lidem poklesků jejich,
neodpusť vám Otec ani poklesků vašich.

Ježíš (u sv. Matouše)

Uvnitř recitace zase bude působiti princip nejmenší námahy: někdy motorický automatismus, který způsobil paralelismus jednotlivých kól, uvede v druhém recitativu v pohyb všechny mechanismus recitativu prvního spokojuje se tím, že podává myšlenku ve formě synonymické nebo antithetické.

Tu máme stručný příklad :

Recitativ 1.

Kdo se učí jako *dítě*,
k čemu ho přirovnáme?
K inkoustu pišícímu
na pergameně *novém*.

Recitativ 2.

Kdo se učí jako *stařec*,
k čemu ho přirovnáme?
K inkoustu pišícímu
na pergameně *oškrabaném*.

Eliša ben Abujah.

Jindy se totožnost omezí na některá totožná, souznačná, antithetická slova nebo na některé zvuky, někdy na jediné slovo, jediný zvuk recitátoru dříve známý, který podle zákona reintegrace může vybaviti celý druhý recitativ.

Všecka tato fakta je třeba studovati v prostředí živém, skutečném. Ponenáhlu se ukáže v těchto otázkách hlavní úloha paměti, problém, jež ve vesmíru intelektuálním, jak se zdá, „lze tak trochu přirovnati k problému gravitace ve vesmíru fysickém: rozřešení nekonečného množství problémů podružných, ale velmi důležitých, závisí na více méně přesném našem pojetí tohoto prvního hlavního zákona.“

Marcel Jousse tu znamenitě razil cestu, a skvělé objevy, které již učinil v oboru badání biblického, opravňují k nejvelikolepějším nadějím.

II

RECITACE JEŽÍŠOVY

Marcel Jousse zjistil na textech Starého a Nového zákona pravdivost svých teorií a svého poznání psychofysiologických zákonů řeči a paměti. Výsledky jsou podivuhodné. Je tu styl živé mluvy, jež můžeme studovati; výsledky, kterých takto dosáhneme, učiní možným, abychom tytéž zákony aplikovali na psychologické, ethnické prostředí, v němž byly myšleny a recitovány texty, které studujeme.] Do tohoto ethnického prostředí je nám třeba se přenést a nikoli ve své předsudky a v naše způsoby mysliti, skládati, psáti. Slovem, jest psychologie překládání.

Abychom přesně, náležitě vykládali myšlení národů, kteří našeho způsobu, jak na věci hledíme a seřadujeme představy, jsou vzdáleni, je třeba napřed rekonstruovati nastrojení jejich mysli dlouhým stykem s jejich mravy, zvyky a s jejich způsobem mluvení. Abychom si navzájem rozuměli, je třeba, abychom se byli napřed nacvičili spojovati s týmiž větnými gesty tytéž představy. Chápati znamená nalézati v sobě nastrojení mysli sdružené s gestem větným. Dobrému překladateli bude tedy třeba, aby přímým a dlouhým stykem s životem dvou rozličných prostředí ethnických rozvil v sobě způsoby mysliti a přesně oceňovati, které jsou vlastní každému prostředí a nemají v druhém skutečného ekvivalentu. Ko-

bylky byly ceněným jídlem národů východních, přicházejícím na tabule královské; u člověka ze západu způsobují ošklivost. Dospěju-li, přivyknuv za dlouhou dobu životu orientálnímu, k tomu, že budu jísti kobylinky s chutí, že se budu živiti jen stravou v té zemi obvyklou, odívati jen tamějším krojem, že přijmu zvyky té země, slovem, napodobím-li chování toho prostředí dosti dokonale, abych jím řídil všechny své myšlenky, uvidím věci tak, jak je vidí ten orientálec, kterého napodobuji, a zmizí všechna nesnáz a všecken odpor proti jeho gestům.

Většina našich orientalistů však nedbala tohoto prvního předběžného opatření. Hledí na orientálce s touž udivenou tváří, jako vrstevníci Montaigneovi hleděli na americké domorodce přivedené do Francie: „Cože! Vždyť nemají kalhot!“ — Cože, sv. Pavel, proroci, Mahomet neznají Aristotelovu poetiku, Descartesovu logiku! V tom je hlavní omyl: totiž, dívati se na všechno s našeho západnického hlediska, naší vlastní mentalitou utvořenou spojením představ napřed pojatých, a konečně chtějí vměstnati etnické pojmy naprosto odlišné v rámci obvyklé myšlení evropskému.

Marcel Jousse studoval recitace Ježíše Mesiáše dbaje těchto fakt. Vizme výsledek, k němuž došel.

* * *

„Rabbi“ Ježíš žil v prostředí *stylu ústního*. Je jeden z těch *rabbi* israelských, kteří neustále improvisují před Židy. Užívají pořád týchž větných klišé, kterým se naučili hned v dětství, ale staví je vedle sebe v nekonečně přeměňované mosaiky aforismů. Jsou to jediné skladatelé ústní; pero by jim překázelo. Bude třeba, aby si žák zapamatoval, čemu se naučil, a aby sám tomu zase učil, bez pomoci písma. Teprve po týdnech, měsících, letech budou tyto skladby napsány. Tak napsal Matouš recitace Ježíšovy v jejich původním znění aramejském. Později se nějaký helenista pokusil přeložit podivuhodnou, ale nepřeložitelnou logiku hebrejských metafor a tyto překlady toho překladu se v církvi rozšířily, kdežto původní aramejský text se ztratil. A co činí Jousse?

Ví, jaká byla zároveň svědomitost i obratnost těch vykladačů — překladatelů čili *meturgemanů*; podali nám pravé překlady — otisky. P. Jousse postoupí k původnímu textu, přeloží řečtinu evangelií v původní aramejštinu, která byla jazykem Ježíšovým. A bude podivuhodně odměněn: uvidí křísiti se v původní svěžesti paralelismy blaženství a recitativů improvisovaných na lodici, na jezeře Genezaretském a sebraných celníkem Levim, synem Alfeovým, obnoví krásná rytmická klišé aramejská. A nám, abychom vychutnali všecku krásu toho textu, bude třeba, aby komentátoři vyznající se v etnických prostředích vyložili narážky na život hebrejský, které se tam hemží, aby nám tlumočili symbolické výrazy posvátného slovníku, aby

nám označili důvtipnost neustávajících slovních hříček, oživili nám vyschlé kořeny: pak budeme moci vpravdě říci, že rozumíme slovu Mistrovu.

* * *

První práce, kterou si p. Jousse ukládá, je jakýsi výčet rytmických klišé Písma svatého; není jich příliš mnoho, neboť zachovávají se pořád tytéž. Poskytnou cenné pomoci pro studium „hebrejské logiky metafor“, jakéhosi napodobení, jako v zrcadle všech viditelných gest makrokosmu. Slovné sblížení některých větných gest, které nás s počátku překvapuje, je zde téměř automatické. Výsledek: text, který se nám v našem jazyce zdá nesouvislý až k nelogičnosti, může nám, byv přeložen zpět v jazykovou soustavu skladatelovu, ukázati slovní soudy, které se staly jakoby reflexy a očekávanými jako klišé.

Jak chcete v řeckém překladě nalézt jemné nepřeložitelné semitské slovní hříčky? Proč nazval Adam svou ženu Evou? To slovo se objasní jenom těm, kteří vědí, že Eva znamená v hebrejštině život; Eva, to jest matka všech živých.

A ještě místo z proroka Jeremiáše :

*Potom se stalo slovo Hospodinovo ke mně řkoucí : „Co vidíš, Jeremiáši?“
I řekl jsem : „Prut mandlovníku vidím“.
Tedy mi řekl Hospodin : „Dobře vidíš;
neboť pečuji, abych své slovo vykonal.“*

Jeremiáš I., 11, 12.

Nevidíme nikterak souvislost představ ani v tomto překladě ani v překladě *Septuaginty*. Ale obnovíme-li hebrejská větná gesta, objeví se nám vztah slovních forem, neboť hebrejský název *mandlovníku* vybavuje představu péče. Je to tak, jako by se řeklo po francouzsku: „Tu as vu un *tremble*. Eh! bien, *tremble*, car le chatiment approche.“ Je zřejmo, že v tom není nic z naší řecko-latin-
ské logiky.

* * *

Ježíš užíval formul mluvy, které se ozývaly na rtech jeho předchůdců a jeho vrstevníků. Jen geniální sestavení těch klišé podalo nové učení: z těch stereotypních obrátů, všedních kamenů, které byly všem k volnému užití, vystavěl budovu docela novou.

Jako improvizátoři jeho doby rytmoval také Ježíš své řeči užívaje tradičních paralelismů (země — nebe, moudrý — pošetilý, nové víno — staré víno, pastýř — ovce, atd.) a vkládaje je v rámec slovesných druhů obvyklých v tomto prostředí: paraboly, apokalypsy, modlitby atd. Nevyslovoval takto myšlenku básnickou, podával poučení a užíval obyčejných mnemotechnických způsobů, neboť jeho recitace byly určeny, aby si je osvojili jeho posluchači čili žáci čili „učící se nazpaměť“. Proto také nacházíme v těch recitacích všechny způsoby, které ukazuje pozorné studium ústního způsobu mluvy v prostředích ještě živých.

Recitace Ježíšova.

Recitativ 1.

1. *Běda tobě Korozaim,
běda tobě Betsaido!*
2. *Nebo kdyby v Tyru a Sidonu
byli činění divové ti,
kteří jsou činění ve vás,*
3. *dávno by byli v žíni a v popele
... pokání činili.*
4. *A protož pravím vám,
že Tyru a Sidonu*
5. *lehčeji bude
v den soudný nežli vám.*

Recitativ 2.

1. *A ty — Kafarnaum, jež se tyčíš až k nebesům,
až do pekla svrženo budeš!*
2. *Neboť kdyby v Sodomě...
činění byli divové ti,
kteří jsou činění v tobě,*
3. *byla by možná zůstala
až do dnešních dnů.*
4. *A proto pravím vám,
že zemi Sodomské*
5. *lehčeji bude
v den soudný než-li tobě.*

(Sv. Matouš XI, 21—24.)

Tušíte, jak široké pole se rozevívá zkoumání týkajícímu se rozšiřování katechese a skladby evangelií. Neví-
díte slib, že se nám podá přesné znění slova Ježíšova sra-
ženého dosud v doslovném překladě apoštolů, vzkříšené

se svými rytmickými schematy a recitativy zpětným překladem do aramejštiny božského Mistra ?

A také autentičnost těchto textů bude posílena. Víme, že se jim učili nazpaměť lidé zvyklí tomu výkonu a mající paměť naprosto věrnou; důkaz toho nám podávají zkušenosti získané ještě dnes v etnických prostředích, kde se recitace podávají jen ústně. Víme, že slovné překlady byly dílem obratných překladatelů schopných mluvit oběma jazyky, a že by se ostatně, kdyby se schemata neobjevovala zase podle jemného rytmu, který recitativum byl vtištěn hned od počátku, kdyby „navlečené perly nešly za sebou v pořadí, jaké chtěl rabbi, který první tu recitaci složil, celý náhrdelník rozvázal a perly by se rozkutálely.

III

PÉGUY A CLAUDEL

Taková je krása řeckých mythů, že jim lze možno dáti několik výkladů najednou, a ještě se nevyčerpá bohatství jejich symbolismu. Theorie Marcela Joussa objasňují podivuhodně mythus o Anteovi, který nabírá síl, dotkne-li se své matky země. Umělá metrika zavedla naši poesii daleko od jejich tryskajících pramenů. Studujeme-li psychologii rytmu u spontánních recitátorů, ukazuje nám, jak spisovatelé jako Péguy a Claudel (ale mohli bychom s Frédéricem Lefèvrem také uvésti Ramuza, Delteila) oddávajíce se inspiraci, která nejprve zaráží naše navyklé způsoby,

jsou na hlavní cestě k nesmrtelné poesii, stále tak mladé jako naše pudy, naše city, naše vášně.

Jousse staví nejprve do světla *smyslový* ráz každé spontánní produkce. Nové organismy neznetvořené nějakou výchovou věnují pozornost nejmenším věcem v životě; není třeba se diviti, napodobují-li jejich větná gesta zvláště úkony určité a všechny podrobnosti známých věcí. Piše-li Hugo:

Mys pastýř s kloboukem z mraků,

je to proto, že se mu zároveň vtiskl obraz pastýře i obraz skály s vrcholem zahaleným ve mraky; oba obrazy se v něm sblížily tak, až se slily a vytryskly v jediném verši. Řeč takových básníků, docela blízká gestu rukou, odráží jasně jejich dojmy a dává nám pocit bezprostřednosti a konkrétnosti. Není v ní tedy nic umělého: obrazy nejsou vypůjčeným šatem, který má zakrývatí nahost myšlenky, jsou samým tělem myšlenky.

* * *

Žádný básník nevyslovuje lépe než Claudel přímo přírodu. A přírodu věčně mladou: „Při každém dechnutí našem je svět tak nový jako při tom prvním doušku vzduchu, z něhož první člověk učinil své první dechnutí.“ A jak praví sám „jako voda tryská ze země, tak se rodí svět mezi rty básníkovými:

*Proférant de chaque chose le nom,
Comme un père tu l'appelles mystérieusement dans*

son principe, et selon que jadis

Tu participas à sa création, tu coopères à son existence.

(Les Muses.)

Nikdo nenapodobil mimicky nádherněji dojmy, kterými na něj působí mnohonásobné stránky světa, a nejen zrakové, nýbrž dojmy, které v nás vcházejí všemi smysly, zvuky, vůně, chuti. A v jeho verších tančí před námi jeho nesčíslné reflexivní gestikulace. Právě o něm psal Viélé-Griffin se zřením k „*Musám*“: „Miluji opojení toho slavného tance, který pevnou půdu tepe lehkým, volným sandálem a hmotným krokem kráčí po vzduchu a po vodách.“ Těch obrazů by se nabralo nekonečné množství v tom rozsáhlém díle. Abych užil přirovnání, které miluje, poněvadž odpovídá drahé vzpomínce z dětství.

„Mám všecko ve svých rukou,“ praví, „a jsem jako někdo, jenž vida strom obtížený plody, a vystoupiv na žebřík cítí, jak pod jeho tělem povolují husté větve.“

Vystoupil dokonce až „na nejvyšší rozsochu starého stromu ve větru, dítě houpané mezi jablky.“ A načesal hojně „v tom domě plodů“.

A rytmus? Uvidíme, jak Claudel aplikuje theorie Jousseovy o rytmu? Claudel důkladně uvažoval o svém umění a pověděl nám své *úvahy a mínění o francouzském verši*. Snaží se ovšem odůvodniti své básnické umění rozumově a pravdivě. Je zajímavé konstatovati, že také zde v mnohém dospívá jinou cestou k tomu, co zjistil Jousse.

Jeho východisko je totéž: dobře zpozoroval, že ryt-

mus jest životní energie, která se vybíjí vlnami po sobě jdoucími, viděl ten pohyb přílivu a odlivu, jež slovu bude třeba vyjádřiti : „Je nemožná podati přesný obraz postupu myšlenky, nebere-li se do počtu . . . přerušování.“ Tázal se, jaké asi měřidlo kontroluje zvukový výraz myšlenky: je to, praví, „vnitřní metronom, který máme ve svých prsou“, srdce. A zde sluší připomenouti proslulou definici claudelovského verše v *Měšťě* :

*„J' inventai ce vers qui n'avait ni rime ni mètre,
Et je le définissais dans le secret de mon coeur cette
fonction double et réciproque
Par laquelle l'homme absorbe la vie, et restitue, dans
l'acte suprême de l'expiration,
Une parole intelligible.“*

Ani rýmu ani metru! Claudel projevuje jako Jousse totéž pohrdání rýmem, hrubou hříčkou, a veršem odděleným v pevný počet stop nebo slabik. Pravá poesie je ta, která „tryská z pramene mnohem hlubšího, než jsou všechny mechanické malherbovštiny“, přímo ze složité bytosti lidské. To, co Jousse nazývá rytmickým gestem konaným mimicky po přímém dojmu věcí, nazývá Claudel pěkně „zvučící první projevy prosté Psychy.“ A že styl mluvy ústní stojí nad stylem řeči psané, prohlašuje toto : „Jen písmo, které utápí element zvukový v živlu rozumovém, dává próze její konvenční existenci. Všecka mluvená řeč se skládá z veršů v stavu surovém, jak to dokazuje způsob psaní moderních dramatických textů, kde rozdě-

lení na nový řádek je nahrazeno tečkami... Próza není nic než psaný umělý výkon vlažného dobráka sedícího u svého pracovního stolu a neuvědomujícího si svého dechu a zvuku, který vydáváme, když mluvíme, a vypouštějícího v dřímotě jako bourec z otvoru snovací žlázy dlouhou stuhu sražených řádků.

Věren jsa těmto zásadám vzdává se Claudel, když píše verše, mechanického postupu moderní metriky, pevné cesury, rýmu, určitého počtu slabik. Tvoří verš, který mu je vlastní, utvářený podle jeho dýchání a jeho vzrušeného citu z počtu slabik, který nikdy není stejný, ale je rytmován jako skladby stylu mluveného, jejichž postup spontánně nachází. Jeho verš je měnivý, dosti ohebný, aby zapsal každé citové hnutí, aby „nezměněně zaznamenal myšlenkový blesk“, ale zní hudbou odstíněnou, která se zakládá na kvantitě a vztazích zvukových zbarvení. Schema má dominantu položenou na místo ve větě, které není vždy stejné, které jí však dodává všeobecného zbarvení; často užívá aliterace opakováním souhlásek jakož i samohlásek; nepohrdá se rýmem, vyskytne-li se na konci a zvláště uvnitř ve verši. Celkový postup recitativů zůstává tak prostý, jak jen možno, někdy se děje opakováním, někdy antithesí. Souvětí uměle sestrojené na lešení vložených a vedlejších vět se u něho nenachází jako u recitátorů, kteří přednášejí ústně. Věty rozvíjející jeho myšlenky jdou za sebou jako vlny začínající lehce prostými slovy často opakovanými: „*A... a... Zde... Ale... Tu, atd...*“

Co citovati? Celé dílo Claudelovo se podává na podporu toho, co jsme řekli. Rozevřeme jeho divadlo na kterékoli stránce: rytmické bohatství, klenoty, diamanty, drahé kameny nás oslňují. Tu máme, na příklad, v *Městě* hymnu noci a luně, kterou pronášejí Coeuvre a Lala. Recitativ Lalin (str. 217) všecek zpívá jasnými, ostrými slabikami, hláskami i, oi, ai, o: je to hymnus radosti a světla. Všecko veselí se shrnuje v tomto verši vřelého štěstí:

Je porte la joie, j'apporte l'amour!

Všecko světlo se soustřeďuje v slabikách tohoto jiného verše:

Le soleil de la Nuit illumine la terre!

A tento verš, kde trojí opakování jednoho slova, překvapující užití cesury dosahuje hudební malby spánku:

L'homme dort; le poisson dort suspendu dans la profondeur liquide. Il dort.

V tom je úmysl umělcův. A zde je místo, rovněž úmyslné a přece bližší stylu řeči mluvené; básník napodobuje přirozené počínání duše, která se chce vybaviti z hlubokého citového vzrušení: užívá aliterace, opakování slov a slabik na počátku každého kólonu:

*Tu délies les esclaves, tu délivres l'adultère de sa honte,
Et le pauvre de son oppression, et l'avare comme un
petit enfant ouvre les mains.*

Tout oeil est clos, toute bouche s'est tue...

Sdružení recitativu s druhým: Couvre začal:

**Bénie sois-tu, ó toi qui commençant la course, annonces
Que le jour est fini...**

A Lala začíná zase :

Bénie soit la clarté du jour, bénie soit l'ombre de la nuit!

Když v těchto dramatech je potřebí mluvit o lidech prostých, o nevědomých měšťácích, o sedlácích, zachvácených živým hnutím duševním, nachází Claudel přirozeně ten postup stylu mluvené řeči, který se nazývá *paralelismem*, hluboký a všeobecný zákon psychologického automatismu, jak nám pověděl Jousse. Je-li lidské myšlení ponecháno své živé spontánnosti, má sklon vybrati si cestu nejsnadnější, aby se vyjádřilo, užiti tedy konstrukce podobné té, která ji přímo předchází. Zde máme dva příklady vzaté z *La Jeune Fille Violaine* (verse z 1892):

Dáma z města odpovídá prudce Violaině, která jí mluví o smrti :

*Pas du tout, je ne mourrai pas!
Je viens de bien loin, et c'est pour m'entendre dire cela!
Voilà que vous m'avez fait dépenser de l'argent, voilà
que vous m'avez fait perdre mon temps!*

*Vous n'êtes qu'une menteuse, qu'une voleuse!
Pas du tout je ne mourrai pas, espèce de mendicante!
J'irai voir d'autres médecins, j'irai voir le médecin et
la dormeuse.*

Poslyšte teď Jacquina Uriho, rozzuřeného proti své

ženě, o jejíchž zločinech mu Violaina právě pověděla :

Faut que je la tue!

Oh! elle s'est collée à moi comme un serpent qui s'attache
à la veine du jarret,

Elle s'est collée à moi comme un chancre!

Je la tuerai sous mes pieds comme une bête!

Je la tuerai à coups de bêche comme un putois.

Nedopustíme se směšnosti, abychom zařadili Claudela mezi skladatele stylu ústního, na příklad mezi Amosa a Mahometa. Mezi nimi a jím se přihodila věc nesmírně důležitá : užívá se písma a tisku. Claudel nepíše jen, aby byl recitován, chce také býti čten. Předcházející tiráda Jacquina Uriho, kterou jsme rozložili v rytmická schemata, má u básníka tvar jiný, řádky jsou tu a tam proloženy proklady, aby se čtenáři označilo, že větší menší vzrušení jeho osob se vylévá verši více méně krátkými. Proklad působí jako silná cesura.

Claudel se rovněž vybavuje z dávných pravidel, která mají účel čistě mnemotechnický. Nepíšeme už pro lidi, kteří by se tomu měli učit nazpaměť : básník se tedy zbaví všeho toho soužení, které nemělo jiného účelu než usnadnění zapamatování : předepsaného počtu slabik, pevné cesury, upozorňovacího zvuku rýmu, zákazu hiatu. Vzdá se „hry čistě rozumové, jako jsou algebra a šachy,“ ale vloží do toho, co *napíše*, „inspiraci, fantasii, sen, vášeň, hudbu...“ Hledí na slova jako na kameny všelikých barev pro mihotavý lesk, jako na vzácné esence, vůně, které jemně napustí tkáň básní. Slovem, básník teď je umělcem, kte-

rý hledá vrchol rozkoše v tom, že vhodně sestavuje slova a působí, že jeho verše zpívají. Nelze popírat, že v té věci na Claudela působil Mallarmé, básník, který je úplně u protinožců recitátorů a skladatelů pro ústní přednes, deklamací. Mallarmé píše pro oko čtenářovo; žádá si pomoci tištěného písmena, prokládá mezerami svá slova, své verše, skupiny veršů, užívá rozmanitých liter, vytváří pravou architekturu tištěné stránky: užívaje těchto pomůcek, chtěl visuální estetiku: seřazení slov, důraz položený ne na jejich rytmickou úměrnost, nýbrž na jejich viditelné místo, interpunkce, proklady, přechod hudby v architekturu" (Thibaudet). Claudel je ovšem vzdálen nesmírné odvahy, která stvořila: „*Vržení kostek nikdy nezahradí náhodu*“, ale vliv jeho autora na něj působil.

* * *

Mnohem blíže u zřídla, u samého vzniku spontánní mluvy je Charles Péguy. Ten není umělcem; nezasedá k svému pracovnímu stolu, aby uhlazoval věty. Skládá na venkově, pod širým nebem, kráčeje po silnicích. Druhý den to potřebuje jen bez přestávky přepsati. „Vždy“, praví nám jeho syn, „byl opravdu zaujat proti psanému slovu, vždy měl radši mluvenou prosu.“ Bude tedy ze záliby a ze zásady psáti tak, jak se mluví v lidu. A bude mluvit k lidu, k dělníkům a malým zaměstnancům předměstí čtvrti Bourgogne. „Ty lidi nedojímá krásná řeč, nýbrž řeč, kterou denně mluví mezi sebou, ten naivní způsob řeči, který jsa

sebou jist a obávaje se, že nepověděl, co povědět měl, neustává, začíná znova a opakuje, neboť bojí se také, že příliš brzo vyčerpá předmět, o kterém má mluvit, a že bude pak zbaven potěšení, které mu působí mluvení.“
(Marcel Péguy.)

Jeho slovník je naplněn všedními slovy, která připomínají buď jeho nízký původ nebo studie, které konal na *Ecole normale*, nebo jeho denní modlitby, *Otčenáš* a *Zdrávas*, nebo jeho četbu bible, nebo jeho demokratické názory, nebo vojenská zaměstnání v kasárnách a na velikých manévrech. Všecka jeho slova jsou čerpána ze samého pramene řeči.

Na doklad uvedu jen rytmická schemata, která jsme s Marcelem Joussem našli u israelských *rabbi* jako u nynějších recitátorů merinských.

Příklad rytmu dosaženého opakováním téhož slova v každém větném gestu (zásada nejmenší námahy):

1. Une *paroisse* a brillé d'un éclat éternel.
2. Mais toutes les *paroisses* brillent éternellement
3. Car dans toutes les *paroisses* il y a le corps de Jésus-Christ.

Příklad *recitace* ve dvou *recitativech* :

Madame Gervaise mluví (u vidění).

Recitativ 1.
(trojčlenné)

A)

1. *Il est là*

2. *Il est là comme au premier jour.*
3. *Il est là parmi nous comme au jour de sa mort.*

B)

1. *Éternellement il est là parmi nous autant qu'au premier jour.*
2. *Éternellement tous les jours.*
3. *Il est là parmi nous dans tous les jours de son éternité.*

Recitativ 2.

(dvojčlenné)

A)

1. *Son corps, son même corps pend sur la même croix,*
2. *Ses yeux, ses mêmes yeux. tremblent des mêmes larmes.*

B)

1. *Son sang, son même sang saigne des mêmes plaies;*
2. *Son coeur, son même coeur, saigne du même amour.*

Jiná věc: stejně jako skladatelé ústní měli v pokladnici své paměti pohotově nescíslná klišé, užíval Péguy hojně klišé naší moderní civilizace, veršů básníků, kterým se naučil nazpaměť. A naivně, prostě vkládal ty verše ve svou skladbu.

Vybírám tu a tam v *La Tapisserie de Notre - Dame*: str. 62.: *O Vierge, il n'était pas le pire du troupeau,* což je verš z „*Regrets*“ od Du Bellaye;

str. 63.: *Ou la mort a passé passera bien la grâce,* což je schema Mussetovo;

str. 64.: *Quand nous aurons jeté le masque et le cou-*

teau, což připomíná známý verš z *Tristesse d' Olympio* a shrnuje všechn jeho symbolismus.

Z *Mystère de la Charité*, str. 80 vybírám tento verš, který je vzat z Vignyho a je rozkošně chlapecky anachronický :

Que vous a-t-il donc fait pour être votre élu?

Těchto *klišé* básníků, kteří byli jeho předchůdci, užil také jistěji vědomě vedle schemat ústních skladatelů, která mu byla vnuknuta jeho podvědomím. Alexandrin všech těch básníků, kterému se učil nazpaměť, zdá se mu pohodlnou formou, úplně upravenou pro francouzské myšlení; nebude pokládati za zbytečné, aby způsobil uchu vychovanému klasicky toto zvyklé potěšení. Proto se recitativ často skončí jedním nebo několika schematy, která jsou alexandriny. Rýmu není, ale zjišťuje se opakování týchž slov uvnitř jakož i na konci veršů. Všimněme si v těchto dvou čtyřverších „leit-motivu“ *Éternelle* a uvnitř veršů opakování slov *corps* a *flamme* v prvním, a *âme* a *absence* v druhém :

*O s'il faut, pour sauver de la flamme éternelle
Les corps des morts damnés s'affolant de souffrance,
Abandonner mon corps à la flamme éternelle,
Mon Dieu, donnez mon corps à la flamme éternelle.*

*Et s'il faut pour sauver de l'absence éternelle
Les âmes des damnés s'affolant de l'Absence,
Abandonner mon âme à l'Absence éternelle.
Que mon âme s'en aille en l'Absence éternelle.*

Až pak Péguy bude skládati své básně v řadě pravidelných veršů, zbaví je nejtvrděších pout, složitých sdružování rytmů a rýmů; najde zase naivní, spontánní verš trouběrů. Místo, aby byl překážkou, strhne tento prostý, lehký rytmus ostatek básně nabytou rychlostí. A mimo to se nevzdá způsobu ústních skladatelů (opakování, aliterací, paralelismu). Stává se mu dokonce, že roztahuje původní recitativ v nevypočitatelnou řadu čtyřverší, začínajících vesměs týmž začátkem. V *Tapisserie de Notre-Dame* je, na příklad, báseň nazvaná *Prière de résidence*. Nacházím v ní šestero čtverovertí začínajících vesměs slovy: *Voici le lieu du monde, ...* a osmatřicet, která začínají: *Ce qui partout ailleurs ...* Tu již básně neovládá rytmus, nýbrž rytmus unáší básníka.

Ohromná báseň *Eva* je takto zbudována na několika velmi prostých rytmech neustále opakovaných, řekněme dokonce přemílaných.

Jinde se trojverší shodují antithetickým paralelismem. V *Tapisserie de Sainte Geneviève* odpovídají, na příklad, tercínám začínajícím slovy *Les armes de Jésus* jiné terciny začínající slovy *Les armes de Satan*. Ale uvnitř tercín se opakují brzo skoro všechna slova ve dvojím, protivném smyslu, tu jediné přemístěné slovo nabývá nového významu. Viděli jsme podobné konstrukce v parabolách Ježíšových, Joussem rytmicky obnovených.

Příklad:

Les armes de Jésus c'est la croix de Lorraine,

*Et le sang dans l'artère et le sang dans la veine,
Et la source de grâce et la claire fontaine.*

*Les armes de Satan, c'est la croix de Lorraine,
Et c'est la même artère et c'est la même veine.
Et c'est le même sang et la trouble fontaine.*

Tou měrou, jak báseň postupuje, zdá se, že básník je unášen nabytou rychlostí, a jeho fioritury rozvíjející se na týchž slovech nepřestávají už na dvou slokách, nýbrž zabírají celé stránky. Vizte na stránce 74 terciny rýmované na *mort, port, sort, mort, tort, fort*; stránky 75 a 76 jsou vesměs rýmovány na *inte*. Od stránky 96 po stránku 99 vládne rým na *ture* s vyloučením každého jiného. Nelze říci, že by rým byl Péguymu překážkou, spíše je mu dráždidlem. To závisí na jeho imaginaci a na jeho způsobu, jak pracuje.

Měl, jak nám pověděl jeho syn, slovník rýmů, který byl jeho nejlepší pomůckou. Bral z něho rozličná slova napověděná zvoleným rýmem; tato slova oživovala v něm rej větných gest, neboť jemu jsou jako Claudelovi slova živými bytostmi, které se objevují s tělem a s duší, ve směsi, bohaté svou ideou a svým zvukem. S menší mohutností než Hugovi a Claudelovi, přece však měrou ještě znamenitou, dostalo se mu daru, který přiznává autorovi *Spícího Booza*, „že vidí stvoření tak, jako by dnes ráno vycházelo z rukou Tvůrcových.“ A přicházel s rukama plnými obrazů, které rozdával svým posluchačům rozdělené

v rytmická schemata docela podobná těm, která kdysi mohl prorok říkat svým posluchačům nebo také ještě dnes nějaký merinský vypravovač svému posluchačstvu. Neboť to je privilegium spontánních duchů, kteří se nedají znetvořiti retorikou.

Z Á V Ě R

Daleko jsme ještě v tomto příliš dlouhém výkladě neprobrali všecku látku, kterou nám Marcel Jousse podává v této první knize, tak bohaté podivuhodnými nálezy jako nesčíslnými podněty.

Pokud se týče oboru exegeze, neřekli jsme nic o světle, které toto badání přineslo studiu epištol sv. Pavla. Renan se posmíval „trhané řeči sv. Pavla, jeho větě, kteráž „směle uráží, neříkám ducha jazyka řeckého, nýbrž logiku lidské řeči.“ Marcel Jousse ukazuje, že neznal věci nad jiné důležité: Uráží-li sv. Pavel ducha řeckého jazyka, děje se to proto, aby se řídil zákony lidské řeči *m/luvené*, mluvené řeči aramejské. Stačí zase zařaditi sv. Pavla do řady israelských *rabbi* a zkoumati jeho *recitace* jako recitace Ježíšovy a recitace všech skladatelů ústních. Jakmile se obnoví aramejský text, uvidíme místo „beztvárných kusů různorodého rázu“ řeckého textu podstatné živly „každé hebrejské recitace tak dokonale vyrovnané ve svém logickém a zvukem slov sepjatém rozvedení.“

Pedagogika by našla rovněž velikou pomoc, právě

obnovení v methodách Joussových. Zjistiv úžasnou pomoc, kterou rytmus podává paměti recitátorů, chtěl by Jousse, aby příručky, určené, aby se jim děti učily nazpaměť, užívaly mnemonické rytmisace. Byla otevřena škola, aby ty myšlenky byly prakticky provedeny; výsledky, kterých dosáhla sl. Muloťová, jsou, zdá se, velmi povzbuzující. Nejde, budiž tomu rozuměno, o nějaký poetický náěr na vědy ani o umělé veršování. Užitím rytmu možno dáti paměti k službám ne už, jako nyní, pouhé činnosti mozkové, nýbrž svaly celého organismu a zvláště svaly hrtanové a svaly obličeje.

Ukázali jsme s dostatek důležitost těchto *Studií jazykové psychologie* a obnovu, kterou přinesou do oboru umění a myšlení? Co nás se týče, budeme očekávati netrpklivě podrobné rozvedení, které Jousse podá v několika svazcích s nezbytným kritickým a experimentálním aparátem. Edice *Spes* vydává první z těch svazků: *La Pensée et le Geste*. Jsme povděčni Fr. Lefèvrovi, bojovníku za všecky krásné věci, že nás upozornil na dílo Marcela Joussa, zvláště v čísle revue *Lettres* z 1. června, kde jeho studie, tak jasná, tak jadrná, tak přesvědčivá, činí ovšem zbytečnou tuto studii naši.

Avšak i my chceme míti, po něm, ale jako on, čistou radost, „že jsme zvěstovateli silného, dokonalého rozkvětu.“

AIMÉ LAFONT

Přeložil Jar. Skalický.

CHVALOZPĚV

*Ó, silo, která hluboké překráčíš moře,
živoťa studánko čistá,
cesto, jež nebloudíš, jistá,
ó, kvítku z kořenů hoře,
božství ty bezpečná částí,
oblouku přes propasti,
radosti!*

*Tebou On zářil, když z těžké hnětl nás hlíny,
památkou ráje v nás rozsvítil tebe.
Kraj když nám pohasne v stíny,
obzor, kam dohlédneš kolem, šedivé obtíží nebe,
tu mračen puklinou tvé slunce blýskne na zem
a všecko zasměje se jedním rázem
radostí.*

RÝM

*Blahoslavený rým, on veršovce za nos vodi
z kaluže do bláta,
básníku myšlenkou blýskne a doprovodí,
žila kde bohatá.*

V PŘEDTUCHÁCH SVĚTLA

*V dalekém záření půlnočních výš
tanuly stromy jak stíny, jak dech,
zaléhal ohlas mých kročejů v tiši
ve klínu ulic a v setmělých zdech,
samoten vracím se v snech.*

*Z neznáma předtuchám známý
svěží teď vítr sem vnik',
dusnými světa bezkončinami
světla nes' okamžik.*

CESTOU

*Ven z města, v spěch,
než zúží ti dech!
Cestou já toužím dál
tam podle skal,
v řece kde odraz je malebný, výš,
přes hory cítím tě již
a z temna lesa sterých hlav
ti, sosno, kývám z dálky na pozdrav.*

S B Í R Á N Í B Y L I N

*Přírodo, rozevři herbář svůj léčivý!
V lesnatá údolí, výslunné na nivy,
věřící bylinkář, spějí
a nedbám těch, kteří se smějí.*

*Divizny, svíce zlaté,
s úskalin, se strání pláte,
slunce, jež životem daří,
slunce, jež září,
slunce, jež leptá a pálí
v květ svůj jste zaklínaly;
bohatou žeň teď mi dáte!*

*Květen než vzbouří šťavný proud plesně,
jahodeň lesní
natrhám v tiši, kde zvěř jenom chodí;
samotou sladkou mne osvobodí.*

*Ve blankyt polední
lipou se rozhlédni
v lesnatá pohoří přes pole vlnitá!
Koruna zelených květů dá do syta.
Ve sny tvé neklidné let vánků, včel tlumy
souzvučnou hudbu ať rozešumí,*

*vůně se medově sládnoucí prostří,
v horké dny žihadlo ostří!*

*Síly že nemáte? Ve svět svůj sivý
vítám vás, zásvity víry!
Z podoby prosté
nových co sil tu roste!*

*Za zimy smrtné ať o létě v kraji mi svědčí
hořké ty vůně i mne, věřím, zléčí.*

HUDBA

*V poledni vše když se ztiší,
opouštím houštiny lesní,
skalní svou skrýši,
v mýtině vysedám na kameni,
pískám si svému srdci,
čížebník lidských srdcí.
Někoho píseň má zvábí,
zlákán a chycen snad někdo
za houštin zelenou clonou,
zajatec, naslouchá v taji,
se mnou, ó samoto, se mnou
hude si poledním tichem,
jako já teskní a sní. — Papageno! —*

V BEZEDNÉ MODRO ...

*V bezedné modro se propadá nebe,
bezedné modro se hloubí v rybníčku dole.
Po stráni vybíhá s políčkem pole,
na vrchu sosna jak v zapomenutí,
člověka nikde, nikde ani hnutí.*

*Pod zídkou omšelou točí se mlýnské kolo.
Není to mlýnské kolo,
voda jím nestáčí.
Je to Osudu veliké kolo,*

*v proudu času se smáčí,
který pod ním neslyšně plyne,
z hloubi vynáší chvíli, která zas v hloubi hyne,
rodí se, hyne, rodí se a hyne.
V jediný mžik, když věčnost se s věčností políbila
krajina ta ke mně promluvila.*

PTÁK BOUŘLIVÁK

*Bouřlivák v divokém zlíbil si moři,
zápolí s větry, v kouř vln se noří,
kde skála se láme, kde země se tvoří.
V půlnoci hlubin a v bezměrném šíru
poklid je neznámý a není míru,
k novému břehu jen probouzí zoře,
zkáza či kořist jen v bouři ho čeká.
Pozdraví radost, dočeká hoře,
sráz ani výše ho nepoleká.*

ZVON

*Železným srdcem zvon bije a volá,
hlaholů hromových rostoucí kola
vzhůru se nesou a burácí k nebi,
do dálky letí,
v hloubku se řítí,
pro požár vítězný jiskru ať vznítí,
v hodinu pravou hlas pochyb ať zdolá,
kamenem tříská v mrákavé lebi,
břemeno otců ať netíží děti!*

KRAJINA SE TŘEMI STROMY

*Jak v slunci jiskří sláň, až zlatá pára stoupá
v jas azuru a nad hrad kouzli hrad!
Ten, sotva zbudován se řítí v trosky svát
a v kouři nových věží se jich řad,
až nebe stmí. Sbor ptáků přeletavý,
těm stínům prchaje, se v světle koupá,
kde s výsluní je pasák stíhá chvíli,
co s druhé strany ze tmy prška střílí
ve věčný vody oběh kolotavý
a ve dvojí tři stromů stín se staví.*

MOŘSKÝ VÍTR

*Když v pozouny hřmí větry nad městem,
když ulic jednotvárnost zvíří ruch
a modrým jasem vysvětlí jich šer,
když nad báněmi větrničky skřípí,
v dál vodná mračna dmou se o závod
nad fiálami hnědých katedrál,
já z ulic nízkosti jsem pozdvižen,
nad lehký v kružbách dým můj lehčí sen,
chce rychlou lodí myšlenka má plout,
vln sivých okeán už slyším dout, už slyším dout!*

NAVŠTÍVENÍ

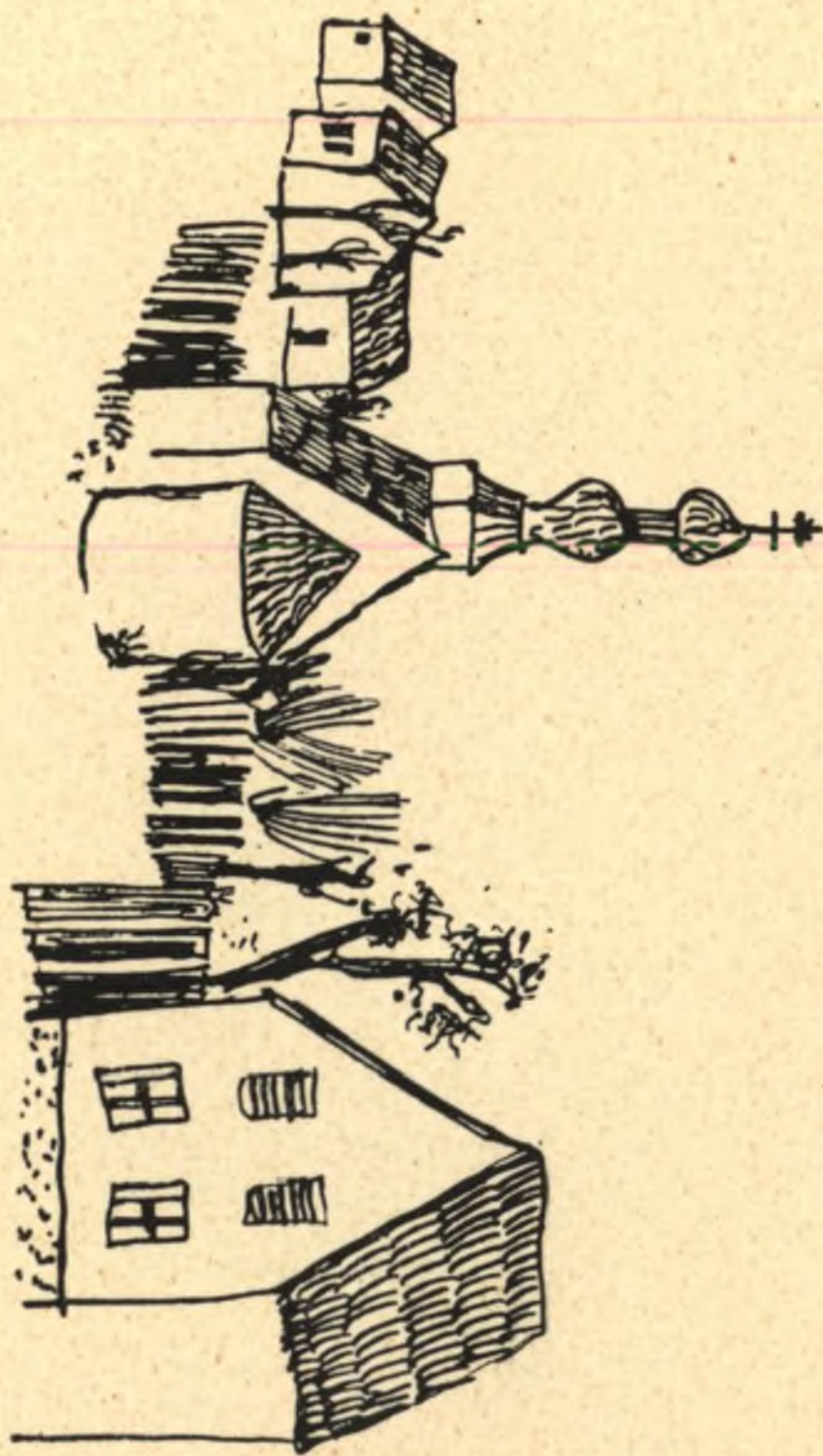
*Sta myšlenek se u bran duše tisní.
V pochodu rytmů,
v poskoku rýmů
vše jedinou se rozezpívá písní,
slza jak křišťál se roní,
zvučný rým zvoní.
Leč zmizet hrozí všecko v jednom hnutí,
to k výmluvnosti nutí.
Zapálit pospěš, pokud jiskra hoří,
vzdušný viz zámek v mžiku, než se sboří!*

MODLITBA

*Ó země, ty tvory své v temnotě
nás necháváš zde žít ;
jak různí jsme kráčeli v životě,
nás v jeden přec ukládáš být.*

*Ať myšlenka tvá i mnou ovládne,
či navždy můj umlčíš cit,
zákona písmo záhadné
dej hojně mi naplnit !*

ALBERT VYSKOČIL

ROBERT VALLERY-RADOT

O KNIZE JIŘÍHO BERNANOSA

„POD SLUNCEM SATANOVÝM“

Zítřka poběhne od úst k ústům v republice literatury: „Četl jste *Pod sluncem Satanovým* od Jiřího Bernanosa?“

Takový jest titul první knihy mladého katolického romanopisce, a tvůrčí síla jeho nadání, prudký pohyb jeho vypravování, chmurná skvělost jeho obrazů a jejich neobyčejná hutnota, hallucinantní pravda jeho osobností, všechno prozrazuje i očím méně zkušeným známku mistrů; ale tyto hodnoty nejsou ještě ničím vedle zázračné obnovy psychologické analýsy, kterou přináší do umění románu, odhaluje nám naráz za úšklebky vášní, ba i za dědičnými otřesy a víry podvědoma temnotnou strategii ducha zla.

Jen čtěte a vizte, jak jest odkryt a stopován po svých nejkřivolačejších klikatinách s čichem zálesáka Ten, jehož naše století uctívá pod jeho ti-

síci jmény (mé jméno jest Pluk, praví v Evangelíu), považujíc ho často za svůj nejvzácnější obraz, za svůj poslední vynález, neboť není již ta doba, kdy básník věřil blaženě na dobrotivost přírody a na nevinnost všech svých žádostí; kruté to mámení, jež stále se věsí na jeho smysly, ukazuje mu, že jest šálen neviditelným společníkem, silnějším než on, a již v ucho mu doléhá ohyzdný smích, který stoupá v příšerný řehot, když fraška se dohrává, a jímž mu ledoví kosti. Není možno, aby člověk mohl chtít sám ze sebe sestoupiti tak nízko v zbabělosti, hlouposti nebo sprostotě. Není to nevrlý theolog, jenž nám rozvinuje před očima moc Demonovu, ale ryzí čaroděj *Charmes*¹ Paul Valéry, jehož slavná báseň *Ébauche du Serpent* (Náčrtek Hada) jiskří se pod stromem vědění jako nejskvělejší exegese známého *Non serviam* soudobého vědomí. Rovněž pak nezapomněli jsme slavné přednášky Ondřeje Gida, v nichž spisovatel *Nourritures terrestres* (Krmě pozemské), vykládaje jedno místo ve Williamu Blakeovi, dokazoval nezbytnost spolupracovníctví De-

¹ Název sbírky básní, česky *Kouzla (Vnady, Důvaby)*.

monova v díle uměleckém a vysvětloval tak osudný úpadek literatury ctnostné, zpozdilost, již není snadno se vyhnouti, chceme-li líčiti krásné city, a naopak oslňující lesk zla, všeho abnormálního, zmatku a sváru; v podstatě umění bylo oblastí demonovou a hřích jedinou zajímavou látkou; mezi svaťostí a uměním bude tedy stále jakýsi rozpor, neboť svaťost obětuje Bohu tyto temné a neklidné části lidské osobnosti, které pro moderní ustavují samu originalitu umělcovu. (Strach z tohoto zmrzačení jest vysloven v korespondenci Riviera s Claudem.) Tento výklad umění dnes tak obecný nevyvětluje, rozumí se samo sebou, heroického umění takového Sofokla, Michel-Angela nebo Beethovena, ale vysvětluje velmi dobře, z jakého spolupracovníctví vyplývá chorobná smyslnost, otrocký fanatismus moderní inspirace, jež působí, že vášně jsou vždy ukazovány svrchovanými; umění opravdu jakoby už nemohlo pochopiti to, co Claudel jmenuje ve svých listech k Rivierovi „radostmi ozdravujícími, radostmi z vítězství nad sebou samým“.

Ale Bernanos není z tohoto rodu „bez morku, s ledvinami zledovělými“, jenž by připouštěl ďábla za spolupracovníka. Jeho kniha má v sobě to osvobozující, že jest opověděním boje starodávnému nepříteli našeho rodu, arci provází tuto výzvu hrdým smutkem, neboť zná strašnou moc Knížete tohoto světa a naši beznadějnou slabost. Ale nepřijímá spolku s tímto Lhářem; zuřivě odkrývá na dně našich neřestí jeho ohyzdnou tvář; hanba našich chlípností, bída naší pýchy, nesmírnost naší osamělosti, takové jsou popelné plody jeho spolupracovníctví. Nikoliv, nikdo nedovedl odhaliti takto kus za kusem mrzkou hru Protivníkovu, servati mu masku svůdcovskou, ukázati jeho hroznou zášť.

V krutém a spádném prologu, jež možno postaviti na roveň nejlepšímu *Ďábelskému*, příběh Mušky nám vypráví dobrodružství dcery Malorthyů, „známých Malorthyů z Bouloňska, kteří jsou dynastií mlynářů a obchodníků s moukou, sami lidé z téže mouky, činící z pytle obilí dobrou míru, ale s obchody na široké základně, a kteří se mají rádi dobře“; v šestnácti letech zná již všechno, co

dovede z mužů vytáhnouti hezké děvče. Arci nedychtí po romaneskní lásce à la Bovary, ale po skvělém životě, aby cítila svou moc, aby uspokojila zběsilou šelmu, která se v ní zmítá, která se živí se zalíbením lži. „Přisahám ti! Zdá se mi, že to, co mne volá — tady nebo jinde, na tom nezáleží! — v hluku, jenž se valí... jiný... ten jiný si libuje ve mně a s obdivem setam zhlíží... Člověk nebo šelma... Co? jsem šílená? Jak jsem šílená! Člověk nebo šelma, někdo mne drží... Jsem dobře držena... můj ohavný milenec!“ Pro lékaře, svého milence, Muška je toliko historickou osůbkou, a prolog ten končí velkým záchvatem tohoto rozrušujícího děvčátka, potom ji zavrou do sanatoria, z něhož vyjde „až za měsíc úplně vyléčena, slehnuvši s mrtvým dítětem.“

Takovýto šeredný svět se rozvinuje na slunci Satana, neviditelného a mlčelivého za našimi smutnými choutkami a našimi žalostnými rozkošemi. Proti tomuto hroznému protivníku člověk sám sebou jest bez moci. Filosofie, morálka, směšné zámký z karet, jež sráží dechem svého smíchu, jak jen

chce. Nebojí se než Jednoho Jedinkého, jenž nezřetelně pokračuje ve svých svědcích, kteří vzali na se jeho kříž, a o něž se rozrážejí svůdcovství a vzteky Lhářovy. Až dosavád umění se marně pokoušelo vymalovati takového člověka. Nuže, po-nejprv se nám zdá, že se blížíme k jeho poznání, že kráčíme v jeho stínu, když Bernanos nám vyvolává světce z Lumbres... Ah! není to nějaký ruměný světec s bílou bradou, jak často vidí dobří lidé namalované světce, a jimž by i filosofové záviděli výmluvnost a dobré zdraví. Jest to žalostný venkovský kaplan, každý světák by o něm řekl páter fulpa, s tlustými zablácenými střevíci, s roztrhanou sutanou, s athletickým tělem špatně osoustruhovaným, a jenž hned na začátku uráží svého šlechtického faráře ve všech jeho zálibách, takže tento jemný kanovník Menou-Segrais vzdává se naděje, že z takového hřmotného sedláka udělá slušného kněze; vždyť tento ubohý abbé Donissan projevuje se na venek samými hrubostmi. K čemu by také byl! Neumí mluvit s kazatelnou, nemá žádného vychování, má potěšení v tom, že pomáhá pokryvačům na stře-

še, rolníkům v poli, a přináší se svých návštěv zápach chlévský, jenž jest pobožnicím jeho kostela velmi nepohodlný. A přece jest v něm tajemná síla, kterou hned poznává výborný, nezapomenutelný kanovník Menou-Segrais, jenž zprvu se ji neosměluje ani jmenovati, síla, která není s této země, a která dává tomuto kolohnátu onu neslýchanou moc nad dušemi, moc, jež i jeho děsí, kterou by rád zapudil, kdyby milost neměla s ním svých úmyslů podle strašného slova Mistrova: „Ne vy jste mne vyvolili, ale já jsem vyvolil vás.“ Výměnou dostalo se mu z Umučení jeho mistra toho nejhořčejšího, jest povolán býti účasten při díle Spásy, jež pokračuje a bude pokračovati v údech Kristových až do konce věků. Proč tedy je tak smuten, on, který všechno dal? To proto, že zakouší přímo úzkost zahrady Olivetské, krvavý pot, jenž podle Anny Kateřiny Emmerichové nebyl způsoben viděním příštích muk, ale strašným tajemstvím zmarnění božské krve dušemi, jež místo spásy přijmou okouzlení Svůdcovo. Proti tomuto Svůdci obrací se abbé Donissan, chce mu stůj co stůj

vyrvati tyto duše, byť musel toto vítězství zaplatiti vlastní blažeností, což jest šílená žádost lásky, která nechce již znáti mezí... Jako na bojišti jsme diváky tohoto obrovského zápasu nepatrného kněze, jenž nemá než svou bolest a svou lásku, s Anđělem temnot, uprostřed nechápavých spolukněží, vyjma Menou-Segraise, který ho upozorňuje se svou bohatou zkušeností v mystických stavech na nebezpečí jeho mimořádné cesty; celý jeho kněžský život zjevuje se pak ve své velkolepé skutečnosti. Do tohoto prostého venkovského kostelíka valí se příboj neviditelných duchů, přivolaný úžasnými slovy síly a jasnosti. Svatostánek, zpovědnice, kříž, všechno, co jazyk mužů zákona jmenuje lhostejně nábytkem kultu, nabývá plného svého smyslu arsenálu zbraní a nedobytné pevnosti; všeho toho, bez čeho byl by svět neodvratně ztracen. Celé to drama lidství, a to nejmodernějšího lidství se tu odehrává mezi sedláky, formany, kobylníky, prostředními kněžími, literáty, nafouklými svou nicotou. Ah! toť jiná bolest, jež tu vydychuje, než nějaká žalostná zklamaná láska, toť samá krev duše, poslední

srdcervoucí výkřik, který zaznívá v noci Kalvarie: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?“

Zjevení se v noci v širém poli samého Satana knězi Donissanovi a jeho hrozná obejmutí, setkání se Mušky a světce téže noci, zoufalá sebevražda ubohého šíleného děvčete, květnaté rozjímání člena akademie Saint-Marina v kostele Lumbreském, jenž tak náhle zkoprní před tragickou zpovědnicí, a tolik jiných míst podivuhodné pathetičnosti, budou ode dneška ve všech pamětech. Najdete tu i vypravování pokojnější, v němž prosvitává ne-
výslovná postava dobrého Samaritána. Nejvíce však vás zaujme vyčerpávající zápas abbého Donissana se Satanem, jenž se mu zjevil v temné a pusté krajině v podobě potulného koňského handlíře, „chlapíka z Marelle“; z tohoto příšerného souboje kněz vyšel jako vítěz, ale na konci svých sil, blízek šílenství. Těchto několik stránek ukáže neobyčejnou pronikavost tohoto spisovatele, dosud neznámého, jak umí čísti ve stavech psychologie druhého stupně; uvidíme z nich, že psychanalýsa neřekla posledního slova o skrytém vzni-

ku našich citů, a že toto slovo přísluší nikoliv šelmě,
která v nás dřímá, nýbrž skrytému Bohu, jehož
smírná muka zplozují nás k slíbené a věrně udí-
lené slávě.

PETR JAKOVLEVIČ
ČAADAJEV

PETR JAKOVLEVIČ ČAADAJEV (1793 až 1855) byl druhým z oněch článků řetězů, kterými spojena doba liberálního hnutí dvacátých let s třicátými. Vzdělání jeho jako u šlechtické mládeže doby té vůbec bylo povrchní, lehké, světské; on však vlastní pílí vzdělání toto později doplňoval. Jsa jinochem zúčastnil se válek napoleonských a výprav na Západ, kterážto doba položila základ duševního rozvoje jeho. Evropský život duševní i politický a vzdělanost Západu mohutně na něj působily a daly mu ideál, zárodky jeho náboženské filosofie. S liberálními kroužky dvacátých let, se zednářskou loží byl úzce spojen, ačkoli tu nehrál žádné úlohy. V letech 1821—1826, jež ztrávil v cizině, prožil dobu ideálního a kosmopolitického liberalismu, v němž koření názory jeho pozdější. Známo, že za Alexandra I. ve vyšších kruzích ruských katolictví těšilo se veliké oblibě; s jedné strany ruské

duchovenstvo konce minulého a počátku nynějšího století vyznamenávalo se nedostatkem vzdělání, tak že nemohlo řádně vyučovati náboženství, s druhé strany jesuité těšili se veliké oblibě, a historická stránka katolictví, jeho úloha vzdělávací, o níž pochybnosti není v minulosti evropské, jeho organisace církevní, mohutnost, katolické idey, jež po obnovení míru evropského znovu hrály důležitou úlohu v politice, veřejném životě, literatuře i vědách, působily mocně na ony, kdo se sblížili s tehdejšími duševními zájmy evropského obecnstva. Čaadajev vida takové pokroky civilisace na Západě, od přírody nakloněn jsa k přemýšlení a hledaje odpovědi na těžké otázky života, nemohl spokojiti se se smutným stavem Ruska i vyjádřil myšlenky své a skeptický názor svůj o životě ruském ve „Filosofických listech“, z nichž první otištěn r. 1836 v Teleskopu, ač už dříve (1829) byl napsán a přátelům jeho znám.

První „Filosofičeskoje pismo“ obrací se k dámě, s níž spisovatel mluvil o náboženství, a je pokračováním začatých rozmluv. Čaadajev hovoří nej-

dříve o nevyhnutelnosti citu náboženského a pak přistupuje k obecné otázce, jež je hlavním tématem listu, říká :

„ . . . Je to jedna z politování hodných zvláštností naší společenské vzdělanosti, že pravdy, dávno známé v jiných zemích i národům, kteří ve mnohých vztazích jsou méně vzdělaní než my, u nás teprve nyní se odhalují. A to je proto, že jsme nikdy nešli spolu s ostatními národy ; my nenáležíme k žádné z velkých rodin lidstva, ani k Západu ani k Východu, nemáme podání ani tohoto ani onoho. Zdá se, jako bychom žili vně času, a jako by se nás světové vzdělání lidského pokolení nebylo dotklo. Onen svazek staletých lidských ideí, ony dějiny lidského poznání, jež je dovedly v jiných krajích světa až do stavu přítomného, neměly na nás žádného vlivu. To, co u jiných národů dávno vešlo do života, jest nám dosud pouze přemýšlením, teorií . . .

My všichni jsme jako cizinci . . . Doma jsme jako na bytě, v rodinách jako cizí, v městech jako bychom kočovali a to ještě více, než národové bloudící po našich stepích, protože národové ti jsou více připoutáni ke svým pustinám, než my ke svým městům. Nemyslete si, že poznámky tyto nemají významu. Ubozí ! Máme snad k ostatním neštěstím svým přidati ještě nové : neštěstí lživého pojmu o sobě ?“

Všichni národové mají doby mohutné, ohnivě činnosti, doby mladistvého rozvoje, kdy vznikají jejich nejlepší vzpomínky, básnictví a plodné idey. Zde je základ další historie jejich.

„ My nemáme ničeho podobného“, pokračuje Čaadajev. „ Na počátku byli u nás divocí barbaři, potom hrubá pověra, na to kruté, ponižující panství podmanitelů, jehož stopy ze způsobu života našeho dosud úplně vyhlazeny nejsou. To jest žalostná historie našeho jinoš-

ství. Neměli jsme vůbec věku této bezmezné činnosti, této poetické hry mravních sil národu. Doba našeho společenského života, která odpovídá věku tomuto, je naplněna temným, bezbarvým bytem, bez síly, bez energie. V paměti naší není kouzelných vzpomínek, není mocných, poučných příkladů v národních podáních. Žijeme v jakési lhostejnosti ke všemu, v nejtěsnějším obzoru, bez minulosti a bez budoucnosti . . .“

Národové jiní žijí mocnými dojmy minulosti a stykem s jinými národy. Tím každý jednatel cítí, že je spojen s celým člověčenstvím. U nás toho není.

„Přišli jsme na svět jako nemanželské děti, bez dědictví, beze svazku s lidmi, kteří před námi předcházeli, neosvojili jsme si žádných poučných úkolů minulosti . . . Kladivem musíme si vtloukati do hlavy to, co jiným stalo se zvykem, pudem. Naše vzpomínky nesahají za včerejší den; my jsme, abych tak řekl, cizí sami sobě . . . Rosteme, ale nezrajeme; kráčíme ku předu, ale jakýmsi šikmým směrem, který nevede k cíli . . .“

Západní národové mají společnou fysiognomii, výsledek společné historie jejich, a pak svůj individuální charakter. Historický život západní společnosti dává každému jednotlivci idey povinnosti, zákona, pravdy a pořádku, nevyhnutelné základy společenského světa; idey tyto nám jsou cizí, nemáme syllogismu, logiky, metody západní. Lepší idey nedostatkem svazku a důslednosti jako přízraky neužitečné cepenějí v hlavě naší: jednatel se ztrácí, nemoha se spojit s tím, co před ním předchází a co následuje po něm; „u nás tah tento je obecný . . .“ Jsouce na rozhraní mezi Východem a Západem měli bychom v sobě spojovati dva veliké základy poznání: obrazivost a rozum. Ale zdá se, jako by zákon člověčenstva pro nás nebyl psán. Ničeho jsme nevzali od světa, ani jedné idey lidstvu jsme nedali. „ničím jsme nepomáhali doplňovati poznání lidské . . .“

Dále Čaadajev staví proti základům ruského života ono hnutí, které bylo v Evropě, oduševně-

no zásadou jednoty. Rusko spojilo se se zkaženým Cařihradem, potom stalo se kořistí divokých podmanitelův a zůstalo vně historických ideí západních, nevidouc, co se zatím dalo v Evropě. „Nehledě na to, že se jmenujeme křesťany, nehnuli jsme se s místa, kdežto západní křesťanstvo majestátně kráčelo cestou, kterou mu naznačil božský jeho zakladatel . . .“ Vysvětliv působení křesťanství na rozvoj evropské vzdělanosti, že sobě utvořilo zvláštní kruh, zvláštní mravní sféru, která spojila všechny národy evropské v jednu rodinu, ukazuje doby náboženského rozvoje západní Evropy, dokazuje vládu náboženství i v novější historii její a podává konečný vývod vztahem k ruskému životu, jehož znovuzrození možno pouze prostřednictvím katolictví:

„A tak tedy, jestliže ta sféra, v níž žijí Evropané, jediná sféra, ve které pokolení lidské může dosáhnouti svého konečného předurčení, jest plodem náboženství; jestliže naopak nepříznivé okolnosti vzdálily nás obecného hnutí, v němž společná idea křesťanství se rozvila i přijala určité formy; jestliže příčiny tyto odhodily nás do kategorie národů, které nemohly užiti všeho vlivu křesťanství, není snad z toho patrno, že máme se snažiti, abychom obnovili v sobě víru všemožnými způsoby?“ . . .

II

V druhém „Filosofickém listu“, který však za života jeho nevyšel tiskem a otištěn pouze francouzsky 1862, podává Čaadajev novou filosofii historie, hlásá příští, kdy národové spojí se v jeden harmonický celek, poznají společné zájmy člověčenstva, vykládá význam křesťanství, jež utvořilo novou společnost a novou civilizaci, daleko vynikající nad starý svět. Nová společnost křesťanská tvořila jednu rodinu, až protestantství zkazilo tento pořádek věcí a porušilo jednotu; ale přijde čas, jenž obnoví zase jednotu. V této evropské rodině třeba učit se znáti pravou povahu nové společnosti křesťanské, poněvadž se u ní nachází základ pevnosti a pokroku, jímž se liší nový svět od starého. Síla křesťanství záleží v tom, že ono jediné jest oduševněno zájmy duševními. Nebyl-li vliv křesťanství na rozvoj civilizace dosud dosti oceněn, tím byli vinni protestanti. Dále Čaadajev hájí katolictví a papežství, jakožto zosobnění jednoty, konečně

zavrhuje staroklasickou poesii a umění, poněvadž idealisují nešlechtnost i zločiny.

Když vláda Čaadajeva jala i prohlásila šíleným, napsal asi roku 1837 „Obranu šíleného“, jež rovněž přátelům byla známa, ale teprv později francouzsky vydána. Omlouvaje počínání vlády, která jen uposlechla hlasu prvním „Filosofickým listem“ uraženého obecnstva, ospravedlňuje list tento.

„Láska k vlasti,“ píše Čaadajev „je pěkná věc, ale ještě pěknější je láska k pravdě . . . Ovšem že my, Rusi, vždycky jsme se dosti málo starali o to, co je pravda a co je lež. Proto nelze se příliš hněvati na obecnstvo, dotkla-li se ho živě trochu štiplavá apostrofa, obrácená k jeho slabostem . . .“

Nikdy nehledal jsem populárnosti a ovací lidu; vždycky jsem si myslival, že pokolení lidské má jíti pouze za svými skutečnými hlavami, pomazanými Páně; že může kráčet ku předu cestou svého pravého pokroku jen pod vůdcovstvím oněch, kteří tím či oním způsobem dostali od nebe samého posláni a moc vésti je; že mínění obecné není nikterak absolutně spravedlivým míněním . . .; že pudy většiny bývají nekonečně vášnivější, užší, sobečtější než pudy jednotlivce . . .“

Vychváliv reformy Petra Vel., obrací se k oné škole (úřední národnosti), která tvrdila, že Rusům netřeba učiti se od západu, poněvadž náležejí k Východu. Dále charakterisuje civilisaci východní a západní, vybízí obecnstvo, aby strhlo roušku se-

beklamu s očí svých a pohlédlo jasně na minulost svoji. On sám se o to pokusil svým listem, v němž není citu nepřátelství k vlasti, nýbrž hluboké poznání slabosti obecenstva, vyjádřené s bolestí a lítostí.

„Věřte,“ pokračuje Čaadajev, „já více než kdokoli z vás miluji vlast svoji, přeji jí slávy, dovedu vážit si vysokých předností národu svého . . . Nedovedu milovati vlasti své se zavřenýma očima, se sklopenou hlavou, se zavřenými ústy. Myslím, že vlasti mohu prospívati jen pod tou podmínkou, že ji jasně vidím; myslím, že doba slepé lásky minula, že teď přede vším povinni jsme vlasti pravdou. Miluji vlast svoji tak, jak Petr Vel. naučil mě ji milovati. Přiznávám se, že nemám toho blaženého vlastenectví, které záleží v tom, abychom viděli všechno v lepším světle, které usíná ve svých ilusích a kterým, bohužel, v naši dobu trpí mnoho našich dobrých duchů . . .“

„Apologija Sumassědšago“ není ukončena.

III

První „Filosofický list“ vyšel v době, kdy systém úřední národnosti byl v největším rozvoji po polském povstání (1830—1831), jsa úplným odporem proti systému tomuto. Po celou dobu Schellingovců (1825—1835) nebyl pronesen tak upřím-

ný a trpký výrok o ruské přítomnosti a minulosti, o nedostacích života veřejného. Veliký byl dojem, který způsobil protest tento proti vládnoucímu systému. Možno věřiti slovům Čaadajevovým v „Apologii“, že „Filosofickým listem“ méně urážena vláda než obecnstvo, které bylo přesvědčeno, že vlast jeho — je nejlepší zemí na světě; o tom nesměl nikdo pochybovati, nechtěl-li se dopustiti svato-krádeže v očích obecnstva tohoto.

Čaadajev viděl za svého pobytu v cizině, jak daleko stojí Rusko za společností evropskou, viděl temné stránky života ruského, a nakreslil je mnohem směleji, než Gribojedov neb Gogol (ve svém Revisoru, který vyšel téhož roku, kdy otištěno bylo první „Pismo“.) V „Pismě“ jeho nebylo ani jednoho změkčujícího živlu. Ale jeho skeptické pohlížení na stinné stránky života ruského vyvedlo lepší duchy ze sebeklamu, přivedlo je na dráhu kriticizmu a podalo příklad svobodné mysli. Vážný tón „Pisma“ toho působil tak mocně, jak jeho životopisec vypravuje, že v Moskvě asi měsíc nebylo domu, kde by nemluvilo se o článku Čaadajevovo-

vě. Jak strana západníků (Hercen, Bělinskij), s nimiž Čaadajev hlásal potřebu civilisace západní, tak slavjanofili (Chomjakov) vyslovili se s velikou sympatií o jeho osvíceném rozumu, uměleckém citu a šlechetném srdci. V učení svém Čaadajev ovšem zabíhal do krajností, ale krajnosti viděl také v systému úřední národnosti, proti níž bojoval. Hlas jeho byl násilně vládou utlumen, protože útočil na úřední národnost a státní církev, proti níž hájil katolictví. — Poslední léta Čaadajev propuštěn na svobodu žil v Paříži. — (SKABIČEVSKIJ.) —

Z „BIBLICKÝCH FANTASIÍ“

GUSTAVA FRÖDINGA

Ze švédského originálu přeložil

Jaroslav Skalický

SAUL A DAVID

*A Saul měl duši plnou smutku stále,
vždy sám a vzdálen Israele býval,
neb hrozný byl mu hovor lidí, jasný den.
Duch zlý se zcela zmocnil Saula krále ;
on v Gilgalu v svém domě vždy se skrýval,
byl potměšilý, Pánem opuštěn.*

*Duch svedl krále Saula k činu zlému,
že slovy rouhavými hlas svůj zdvihl :
„Proč žiju, proč jsem Pánu otrokem ?
Mé srdce vrhne proti Pánu mému
tu kletbu těžkou, již mé srdce stihl,
neb nenávidí, mukou chorý jsem !“*

*Kdos děl: „Nechť přikáže nám král náš, chce-li,
my Davida hned přivedeme králi,
a znění harfy útěchu mu dá.“
A David přišel. Tu se ukláněli
a vzkřikli, pochodněmi zamávali :
„Bůh Jakobův nechť tobě požehná !“*

*Měl krásné oči, spanilé byl tváře
a snědý, štíhlý, ušlechtilé vzrostlý,*

*a v zástupu tu šeptal každý reť :
„Hle, vše se těší z jeho zjevu záře,
je pro královský stolec jako rostlý
a silný v boj a krásný na pohled!“*

*A David vešed stoupl k loži blíže,
kde ležel Saul, a ukloniv se děl mu :
„Zde sluha tvůj —“ leč neodvětil král.
A David sedl, sáhl v struny, níže
pak sklonil ucho, jak by zněl mu
ten nápěv, který v strunách harfy spal.
Pěl David : „Nocí zastížen
jsem byl, tma rukou na oči mi sáhla,
a kam jsem hleděl, všude temno jen,
a pískem pouště bludná pouť se táhla.*

*Ni útěchy ni druha tam,
mé srdce smutné bylo, krok můj skleslý,
má cesta bludná, nevěděl jsem kam
a jak mne dlouho bludné nohy nesly.*

*Jen jedno vím, že roztrpčen
byl duch můj k smrti, byl jsem zatvrzelý.
Můj duch byl jako dvůr, jenž zasažen
byl bleskem Páně, spustlý, vyhořelý.*

*Co těšilo, jsem zapomněl.
„Jak bídný osud lidí — již se řítí*

*noc hněvu Páně, nedám se,“ jsem děl,
„a vlastní rukou skončím zde své žiti!“*

*V tom jitřenku jsem spatřil tmou,
jak milý svit svůj k zemi vysílala,
a sebrav se zřel cestu před sebou,
neb temnota s mých očí ruku sňala.*

*Noc přešla, přišlo svítání,
a ptáci hlásali, že den se blíží ;
když jsem se ohlédl — hle, na pláni
kol Betlema již slunce v nivy shlíží.*

*A potkal jsem tu stádo své
a v kraji zpěvy pastýřů jsem slyšel
a všechno bylo zas tak nádherné
jak v jitro kdys, kdy Noah z archy vyšel.*

*A myslil jsem : Proč truchlil jsem,
proč byl jsem bídou duše jať jak v pasti ?
Vždyť noc je vždy zas vystřídána dnem
a rána zhojí se a konec strasti.*

*Jest silná, jasná, duše má
a všechno v barvách jitra, jara svítí
a vínem strdím, Gilead oplývá,
a hory, doly, vše se jasem třpytí.*

*Jsem silen, mlád a svoboden,
mé myšlenky až na nebesa letí,
má duše touží v širší dálky ven.
v dál na perutích červánků chce spěti.*

*Nechť král se vzchopí k činnosti ;
je mnoho těch, jež k Saulu soustrast pojí,
má srdce dobré, slyne moudrostí
a duše jeho stvořena je k boji !“*

*Tu Saula opustila kletba zloby
a rozplakal se pláčem plným bolu,
„Jsi zde, můj synu Davide ?“ děl král,
„Tvůj otec pláče. — Vody do nádoby
mi dej, bych umyl se, a sejdu dolů
tam k lidu, jemuž jsem se vyhýbal !“*

*A ustoupil duch zloby v této chvíli,
a Pán sňal s krále tíhu svého hněvu,
a Israeli útěchou byl zas.
Neb struny harfy tajně balzám lily,
a utišení hoře bylo v tónech zpěvu
a lékem sladkým Davidův byl hlas.*

DO SALEMA

*Přes pohoří, kde orel krouží,
touží mé srdce tu v údolí,
do Salema, v síň královskou touží,
do Salema, kde Šalomoun dlí.*

*Byl jak noc, tak královský, chmurný,
královský, dobrý však pohled měl,
hlas jeho jak proud vody burný
v mocné a hučící řece zněl.*

*Jako hvězdy rozjiskřené
mile zří dolů v údolí,
shlédl k své služce ponížené
pohledem, jakým milenec zří.*

*Řekl mi: „Duši mé jsi milá
jarní rosy jak zrāna třpyť,
pojď, bys se mnou dni své žila,
do Salema v dům můj přijď!“*

*Máš-li odvahu milovat krále,
lilie z údolí?“ děl mi, „hle,
mezi nádherou v královském sále
těžší je hoře nežli zde!“*

*Pohodou deštivou, pohodou žhavou
půjdu, až nohy si zkrvavím,
půjdu a kořínky budou mi stravou,
spat budu pod stínem palmovým.*

*Pouští, kde ve sluji lev dravý
kořist svou požívá, půjdu dál
po cestách, stezkách bez únavy —
tam jen chci býti, kde je král!*

PROSPER MÉRIMÉE

(PODLE BARBEYE D'AUREVILLYHO)

I

Dosti se jich vynachválili, těchto *Listů!*¹ Byl to jeden křik, nebo spíše jednohlasnost křiku potěšení, překvapení a obdivu. Všichni Panyržovi skopci Kritiky po celé řadě skákali a bečeli. Zdálo se, že pařížská společnost, spěšně zpitomělá od našich pohrom a odvyknuvší si lidi ducha-plné, najednou našla z nich jednoho, jenž v ní obnovoval dojem, jakého poskytuje vtip, tato nevýslovně roztomilá schopnost, která není talentem, a již ani největší talent, ba ani genius vždy nemají! Jakožto talent, Mérimée udělal své dílo. Dlouho již byl znám, zařaděn, ocedulkován, očíslován. *Nebylo to Péru*, jak říkával tak čtverácky Talleyrand maršálkovi Lefebvreovi, ale také to nebylo nic

---

¹ *Lettres à une inconnue; Lettres à Panizzi; (Constitutionnel, 2 Février 1874; 20 Avril 1881).*

více. Připomeňte si — můžete-li — slavné ty články, tak slavně zapomenuté články v *Revue des Deux-Mondes*. Planche tam vycenil nesmírně Mériméea, a právě na tomto prkně¹ žil celý svůj život a snad ještě žije. Gustave Planche, tento kritik, jenž byl mumií dříve, než byl mrtev, odvážil se mu přičítati až i genia. Planche, suchý jako jeho jméno, uctíval suchost Mériméeeovu, která mu připomínala jeho suchost; neboť Mérimée, zrozený ze Stendhala, byl Stendhálek hubený. Možno-li napsati slovo *sympatie*, když jednáme o Plancheovi, řekl bych, že měl přirozeně jakousi náklonnost k Mériméeeovi, — sympatii kousku dřeva, odštípnutého od polena, k jinému kousku dřeva, uměleji zpracovanému.

A vskutku, hle, dvěma slovy, co byl Mérimée. Obraťte ho, zobracejte ho dvacetkrát, nenajdete v něm nic než kousek dřeva, po čertech tvrdého, vždy velmi osoustruhovaného, a někdy také do duta vydlabaného. Romantik první výzvy a prvního praporu neměl všechno, co měli vrchovatě všichni ti *jurodiví*, jak jim říkal Theofil Gautier, jenž byl jedním z nich. Mezi těmito jurodivými, těmito rozbujnělými, krevnatými, překrvenými býčisky, těmito zarudlými otylci, těmito sirnatými temperamenty, jež přepadala více méně zuřivá literární satyriasis,² jeví se on, Mérimée, jako překvapující kontrast. Byl to veliký hubenec, kost-

---

¹ Kritik Gustave Planche (1808—1857); *planche* je česky prkno.

² Satyriasis, zuřivá pohlavní pojímavost (u mužů).

natec, a skoro kostlivec, ale nerděl se o nic více nad svou hubeností než stará anglická panna, ba naopak, chtěl toho využití a dělal si z toho čest. V těchto *Listech* stěžuje si na více než dvaceti místech, že si musel, jsa čímsi jako lokajem u císaře, oblékati krátké kalhoty s těsně přiléhavými nohavicemi. Tato elegie těsných nohavic stále se v nich opakuje. Cítíte, že tento člověk bez lýtek mnoho trpí svou svalovou nuzotou, svým nedostatkem plastičnosti. Ale v oblasti intelektuální, kde se jeví totéž, tím netrpí. Což tam se méně vidí? . . . Má nohy páva, ale nemá jeho ocasu, a přece na to si nenaříká ani Junoně, aniž komu jinému; neboť urazil již hezký kus cesty na těchto svých tenkých nožičkách. A jemu, Mériméeovi, taková věc, tato jeho „kost a kůže“, tato suchost a vyprahlost přičítá se za zásluhu. Našli při něm, že prý je to nervnější, a skoro že vpravili do orlího hnízda tohoto pozorného a soustředěného bahňáka, který dlouhým, ostrým a břitkým zobanem lapil mezi brakem, který obyčejně loví, dvě nebo tři ryby jako *Carmen*, *Etrurská vása*¹ a *Colomba*!

---

¹ Čtl jsem pozorně tento kousek, ale nemohu mu přiřknouti hodnotu jedlé ryby. Barbey d' Auvilly soudí ho velmi shovívavě, jak se děje současníkům. J. F.

II

Tady, toť jiná ryba jím vylovená, kterou nám tu vybaluje knižní trh; jsou to jeho listy, nečekané, jež (tak aspoň provolávalo se na všech střeších) připojily k Mériméeovi známému dva jiné Mérimée, jichž nikdo netušil. Byl již Mérimée talentový, akvafortista, a hle, k němu přistupuje Mérimée duchaplný a Mérimée duševní. Hluboký úžas pro ty, kteří ho znali jako člověka! Z těchto *Listů psaných neznámé* vystupují jako z nějaké zázračné uvřené hrobky dva poetičti bílí ptáci, dvě hrdličky, dvě melancholické a stenavé duše: až dosud neznámá duše nebožtíka Mérimée, a duše té neznámé, o níž se ostatně sotva co jiného dozvíme! Duše Mériméeova netěšila se tolik veřejné přízni a obecné známosti jako jeho talent. Nikdo o ní nemluvil. Ba byli lidé, kteří měli o tom průpovědku, vzatou od Garota:¹

... Ani spáti nemůže, kdo má tolik ducha!

Říkali: když má někdo tolik ducha, nemůže míti mnoho duše. Mérimée, realista bez slitování, vyprávěč tragické studenosti, rozvážné vypočítavosti, spěrem bezcitným, Mérimée, pan Dřevo-sušina soudobé literatury, nikdy nebyl

---

¹ *Garot*, hrdina La Fontainovy bajky *Žalud a Tykev*. Naznačuje se jím člověk nevědomec a při tom domýšlivý, jenž všechno posuzuje a ničemu nerozumí.

v představě amatérů citu tím, co se nazývá sentimentalistou. Chlubí se arci v těch *Listech*, jež ho zaměňují¹ nikoliv již při kojení, nýbrž v hrobě, že byl po tři léta zatroleným darebou; ale nejen že vášně nejsou více než duše, jako služby nejsou jejich paní, ač darebové mají raději služby než paní, člověk, který jako nebožtík Mérimée po celý svůj život jen polykal slovníky a gramatiky, navštěvoval musea, ryl se v zemi, aby tam našel starožitnosti, vystupoval a sestupoval po schodech, aby se dostal do Akademie, pobíhal a okouněl na všech cestách jako listonoš od poštovního vozíku v zájmu umění a vlád, *apportoval* Senátu a sháněl hádanky pro císařovnu, byl zapražen do příliš mnohých robot, aby měl kdy pohlédnouti v tu stranu, kde má srdce, aby se přesvědčil, že i on je má... Nuže, tohle vše, to byl omyl! Stačil na všechno, náš Mérimée!... Byl to talent, byl to duch, byla to hlavně duše! Řekne se: duše nebožtíka Mériméea, jako se řeklo: *duše nebožtíka Brassiera!* I když se zabýval svými mnohonásobnými povinnostmi učence, spisovatele, akademika, inspektora historických památek, senatora, dvořana (sama sebe tituluje v těchto *Listech* dvorským šaškem císařovniným!), tento složitý člověk měl srdce, o němž se nepochybovalo. — tak praví nalepovači návěští Michela Lévyho (vydavatele) a kritikové, kteří vidí srdce v knihách, jichž nečtou... Ano měl srdce, krvácející srdce ve svých prsou

---

¹ Těžko přeložitelné hry slov o podvržení dítěte při kojení.

až do poslední hodiny, do něhož kterási zbožňovaná žena zabodávala své špendlíky — jaké to klubko! — po dvacet pět let.

Takovými povídkami chci se vám zalíbiti, milá snacho...

Snachy tam není, ale povídky tam jsou.

Ba je jich tam příliš... A právě proti těmto povídkám chci promluvit. Děláme si je sami sobě, nebo je děláme druhým. Nechci ani jedné, ani druhé z těchto mamů a klamů. Právě jsem četl tyto *Listy*, jež povykují, a na moutě! neviděl jsem v nich ani tolik ducha ani tolik srdce. Tyto listy nepozmění ani za mák mínění pravých znalců mozkových a hrudních mohutností nebožtíka Mériméea. Jsou, neřeknu z téhož sudu, neboť sud, to je něco prostranného a někdy i plného, a není sudu v literárním sklepu Mériméiově, ale jsou z téže bečičky, z níž kapka za kapkou vykapala tato filtrovaná a řídká díla, jež netekla nikdy proudem. Kdo má rád korespondence, věci to drahocennější než knihy, kdo jen poněkud listoval v korespondenci byť takového Voltaira, nebo markýzky Du Deffand, knížete de Ligne, Mirabeaua (tohoto *přítele lidí* a Rozsudího, ba i v těchto dobách takového Viktora Jacquemonta, aniž se zmíníme o mnoha jiných, a kdo se už po nich pídí, přilákán nalepovači návštějí a novinářskými zpravodaji, okouzlenými, jen když mají ať o čemkoliv přinášeti zprávy, co by dělalo hodně hluku, ten nenalezne teď ve stavu strašidla, vyšlého z hrobu, leč tohoto velikého hu-

bence, nasazeného dosti příšerně na svých sirkových nohách, jehož jsme znali za živa v jeho suchosti pergamenovitě a papyrusové, a jeho bledou tvář koně z Apokalypsy (který byl herkou), a k němuž se on sám připodobnil. Ano toť on, — ale tady bez námětů *Carmen*, *Étruské vázy*, *Colomby*, *Arsena Guillota*; — toť on, ale jen on sám sobě jest zde námětem. Není tady již mlád, není již „zatroleným darebou“, nemá se již dobře, ve svém těle lucernovém¹ přechovává dvě nemoci, jež mohou co chvíle sklátiti tělo ubožákovo, a musí ob minutu vskakovati do těsných nohavic dvorských kalhot, což jest komické neštěstí, jemuž se nesměje! neboť on se nikdy nesmál, nikdy nebyl vesel, a stává se čím dál nevrlejším, mrzoutem, nudným protivou (jak svému okolí, tak svým čtenářům)!

---

¹ Veliká dutá nádoba na tenkém podstavci, takové bývaly městské lucerny, a k té jest připodobněn zde Mérimée.

Verner von Heidenstam

U M E Z N Í K U

Vozy naložené senem rachotily ke stodole, ale když jsem spatřil podávky třpytící se v záři sluneční, vzpomněl jsem si, že je kovář ukoval z forem na koule a z všelijakého jiného starého železa, které našel v bedně na kostelní půdě a jichž neuměl ušetřiti. Kráčel jsem ovšem pěšky, ale myšlenka je klusák, který nepřeskakuje jen zdi a příkopy, nýbrž i staletí. Všechna krajina se zešeřila a stál jsem mezi lískovím v lese nad zasněženým svahem haländským u bývalé říšské hranice proti provinciím dánským. Po druhé straně zamrzlého potoka vystupovalo nejasně několik chyší a kolen.

Asi deset švédských záškodníků, unavených námahami a hladem, si lehlo na chvílku do závějí mezi jalovcovými keři, ale přes to, že únorová noc byla chladná, neodvážili se rozdělati oheň, neboť se báli, že by byli zpozorováni. Jediná hořící louč syčela a plápolala v zmodralé, opuchlé ruce selského pacholka smaoländského, jež zvali po jeho dlouhých vlasech Kozí srstí. Podle toho, jak vojáci na něj volali, bylo patrné, že ho donutili, aby šel s nimi a ukazoval jim cestu a vedl jejich jediného koně soumara, hrozně vyhublou, špatně okovanou a vysloužilou herku, která měla na hřbetě několik pytlů a zkrvavený cár kolem poraněné přední nohy.

„Kozísrst“, který šramotě ohlávkou klekl u keře, aby koně přivázal, rozmlouval nepřetržitě tlumeně a úzkostlivě

s vojákem, který se válel na zádech ve sněhu, maje na břiše napříč položeno kopí osmnáct stop dlouhé.

„Vy jste z téže farnosti jako já a řádný voják a ulehčuje se mi tím, že mohu s vámi mluvit“, zašeptal. „Nepamatujete se, jak nám mluvil Jesper Cruus minulé neděle u kostelní zdi? Především, hoši, řekl, nejednejte nikdy proti svému svědomí a proti hlasu Božímu v srdci vašem.“

„Zrovna to říkám já“, odpověděl suše voják. „Chceš-li, abys měl pokojné svědomí bez výčitek, poslouchej bez reptání, co praporčík poroučí. Podívej se, jak bystře vypadá, praporčík, tamhle sedí na pařezu. Zabloudil jako my a kázal tobě, který stezky znáš, abys nám ukázal cestu. Hleď nyní, abys užil odpočinku, hochu, neboť až se jen trochu protáhneme, uvidíš, jak švédští vojáci vyplení vesnici Jutů tam dole za potokem.“

„Mé svědomí mne varuje a praví, že je to těžký hřích před Pánem Bohem přepadati a zabíjeti ubohé sedláky tam, kteří nám neudělali nic zlého. Mám býti neposlušen svědomí a přikázání Božího ve svém srdci, abych poslouchal rozkazu praporčíkova ve svém uchu?“

Voják vzhlédl na Kozírsst, jak tam kutil v žlutavé záři vycházející z dohasínající louče. Kozírsst nebyl muž hrubých údů toho rázu, jakých Švédové měli hojnost, když před několika dny porazili Dány na köllerydských ladách. Naopak, byl útlý a hubený a vlasy barvy jako konopí visely přímo dolů jako vlasy ženské. Obličej měl podlouhlý s jasnýma šedýma očima, které pobíhaly nepokojně sem

a tam. Ale slabounké kníry, které se v tom počasí ježily nad jeho tenkými rty, dodávaly jeho jinak měkkým rysům výrazu vzpurného vzdoru.

„Kdo nechce ve válce poslouchati, musí položiti život“, odpověděl voják. Pobíjeti Juty je stejně spravedливо před Pánem, jako jíti k zpovědi. Říká se, ale, je-li to pravda, nevím, že když se stáhnou šaty se zabitých Jutů, že nejsou takové jako šaty jiných mužů a žen. A neviděl jsi, mluvili Dán, že vystrkuje bradu a žmoulí ústy jako stará bába?“

„Tak nemáte smýšleti. Vidíte tam za řekou vyčnívati něco temného nad sněhovou plochu. Je to místo, kde jutsí vesničané kupívají své dříví. Nuže! Víte, že jsem se jako výrostek zapletl do krvavé rvačky a že jsem musil jako vrah blouditi tři léta po lesích. Tu jsem zůstal jedné mrazivě chladné noci uprostřed zimy unaven ležeti tam dole u hranice dříví. Časně z rána přišly dvě jutské stařeny pro palivo. Jedna mne hned chtěla praštití polenem do hlavy a zavolati sedláky, ale druhá jí řekla, ať toho nechá. Měl jste viděti, jak potrhovala hubou, když mlela tu svou dánštinu. Říkala, že obě mají syny ve válce — rozumím totiž nyní řeči Jutů tak dobře jako své vlastní — a projeví-li milosrdenství Švédovi, Bůh ochrání jich a jejich synů od druhů Švédových. Později dopoledne přišla a přinesla mi černého chleba a mléka a tuhle kazajku z ovčí kůže, kterou mám na sobě ještě dnes. Tak jsem se zase sebral a mohl jsem utíkat. Ale viděl jsem, že ty ženy bydlí tamhle

v té chyši, která stojí tam nejdále nalevo. Nikdy bych nemohl při tom pomáhati, aby byla vypálena chyše, která asi je jediným, co na světě mají. Nepraví-li Písmo svaté...“

„Nechci již slyšeti nic!“ zívá voják a zamhouřil oči, ale myslil na to, jak divným člověkem vždy býval Kozírst. Byl divokým chlapíkem, když jako hoch bloudil po lese, ale pak přišel domů úplně změněn. Pšaného ani tištěného čísti neuměl, ale v kostele poslouchal vždy tak pozorně a rozmlouval tolik s knězem, že byl docela jako nabit průpovědi z bible. A nikdo si nebyl tak jist slovem nebo nápěvem nějakého žalmu jako on. Předešlého večera vyplnili vojáci halländský selský dvorec a pověsili sedláka hlavou dolů v krbu nad řeřavým uhlím. Tu pak obcházel Kozírst celý den a kázal průpovědi z bible, až ho několik vojáků zbilo, takže umkl.

Mysle na to usnul voják leže v závěji.

Po chvíli byl zbuzen zatřepáním za rameno a viděl proti jasnému nočnímu nebi Kozírstovu ohebnou postavu, která se nad ním skláněla. Ale kopl ho podpatkem své těžké ohrnovací boty a zahřměl:

„Budeš-li pak již mlčeti, chlape, a necháš-li mne spáti!“

Potom viděl Kozírsta, jak popošel několik kroků, jako váhavě a zůstal státi. Nakonec zmizel v temnu zamumlav: „Staniž se ve jménu Ježíšově!“

Voják zase sotva usnul, když slyšel volání. Všichni vyskočili. Záplava požáru rděla se nad sněhem a za za-

mrzlým potokem, na dostřel, byla hranice dříví v plame-
nech. Bez klobouku, s rozcuchanými dlouhými vlasy po-
bíhal Kozísrst mezi jiskrami a dýmem, postrkuje a shra-
buje hořící polena, aby udržoval oheň. Jeho stín ležel
daleko rozestřen na sněhové pláni jako kus látky smu-
teční.

Špinaví, neholení, v rozedraných krznech z losí kůže
stáli vojáci na kraji lesa nahoře na kopci a zář ohně le-
skla se na jejich přilbách, píkách a mušketech. Prapor-
čík, zavalitý muž se silnými kníry a hlubokou jízvou na-
příč po nose, volal dolů na Kozísrsta:

„Zbláznil jsi se, chlape, nebo co je s tebou? Není nás
více než deset mužů a na tu vesnici tam dole se můžeme
dostati jen náhlým přepadením. Teď jsi zbudil svým o-
hněm Juty ze spaní. Slyšíš, troubí již na své rohy. A teď
spouští kostelní zvon!“

„Můj domov,“ odpověděl Kozísrst, „leží dvě míle od-
tud v Smaolandě, a třebaže se kámen, který tam stojí na
lesnatém hřbetě, nazývá mezníkem, nemohu zapomenouti,
že ubozí sedláčkové tam dole jsou lidé jako my. Varovati
jsem chtěl ty Juty. Proto jsem zapálil hranici. Není-li ře-
čeno ve slově Božím, že...“

„Slovo Boží a válečné zákony jsou věci různé; o tom
se brzo přesvědčíš. Přeběhlíka se velmi rychle zbavíme.
Dva mušketýři sem a pomozte Smaolandanu do pravé
domoviny biblických prúpovědí!“

Dva vojáci vystoupili a postavili vysoké železné vidlice,

jimiž podpírali své muškety. Prohlédli při záři ohně pečlivě prach na pánvičce a za nimi stál třetí voják klející a zvonící křesadlem, aby zapálil doutnák.

Kozírsrť se zastavil před hořící hranicí, levou nohou trochu vpřed, hlavu s neučesanými, dlouhými selskými vlasy hrdě nakloněnou dozadu a velké ruce pevně sevřené. Hořící poleno spadlo po jeho boku a ozařovalo mu obličej, který s planoucími, vzhůru obrácenými zraky měl výraz skoro blažený. Tak očekával smrti. Ale po několika chvilkách musil zdvihnouti ruku a podrbat se na jednom rameně, kde ho začínaly štípati blechy. Zrovna v té chvíli zaduněly dvě rány v bezvětrném tichu.

Kozírsrť upadl na zemi, ale dříve ještě, než mu hlava sklesla a od ohně chytly vlasy, zvolal neústupně, opíraje se o loket:

„Hlas svědomí v nás je posvátnější než rozkazy praporčíkovy.“

Jeden z mušketyrů odpověděl posměšně se širokým úsměvem :

„Což pak nechápeš, že kdyby všichni tak mluvili, nebylo by naprosto možno vésti války?“

Ozvěna nesla ta slova přes zasněžené rokle horské a zář ohně barvila rudě vysoké noční únorové nebe šestnáctého století.

Z švédštiny přeložil J. Skalický.

ALFRED POLGAR

PÁN S AKTOVKOU

Čišníci v tomto hostinci jsou čilí. Ale posluhují-li pánu s koženou aktovkou, jsou ještě čilejší. Kolem něho jest elektrické pole pile, činnosti a energie, které vyvolává zrychlení. Jeho obědy bývají spěšné a pohlcuje je jako stroj své palivo. Požírá kalorie. Přísný pohled na jídelní lístek, rozhodnutí bývají rychle učiněna, plán oběda až do nejmenších podrobností rozvržen, nezbytné rozkazy uděleny, listy novin rozvinuty. Ten pán s koženou aktovkou jistě ve válce poroučel. Má cosi bezpodmínečného ve svém bytí, cosi disponujícího, imponujícího. Jeho pohled hmatá a uchopuje, ramena jsou široká a chtějí nésti odpovědnost, ostrá hranice mezi vlasy a lalokem býčí šije svědčí o přísném chování. K polévce, masu i moučníku jest ve vztahu představeného k podřízeným. Slouží jemu a přece ne jemu, nýbrž síle, jejímž jest exponentem: síle, která u-

držuje vzlet pohonu, obchod, produkci, účet, obrát i odbyt, zkrátka život. Jest přesným protikladem ostatních stálých hostů, kteří jako láskyplně sloužící poddaní jídla přijímají přistavenou pečení jako svého představeného, s očkem věrně a usilovně na ni upřeným, majíce nůž a vidličku pěští obepjatou vštípeny na stůl jako čestné strážce.

Nevím, zda pán s aktovkou jest mužem obchodu nebo právním zástupcem či obchodníkem s děvčaty nebo režisérem. Ale jest jistě mužem praxe, účeluplné práce. Zná cíle a zná cesty: nic pochybujiícího nezviklá jeho rozhodné bytosti. Jest zdravý, vlasatý, ekonomický, věrný zásadám. Čte, šetře času při jídle a činí tak zajisté i při funkci, která uzavírá výměnu látek. Jistě není citlivůstkář a vychovává své děti v opravdové vojiny života, způsobilé k pochodu a k boji zdáli i zblízka. Jeho duše, denně omývaná studenou vodou, jest immunní proti rýmě. Má čas ke všemu a nemá nikdy času. Jest pánem klenutého hrudníku, spořádaného budgetu, pevného světového názoru a kožené aktovky.

Tato aktovka jest z černé hověziny. A když ji takto, přicházeje do hostince, hodí na stůl, jest to jako kdyby nějaký válečník v přestávce bitvy odkládal svůj krví zbrocený meč nebo žalářník svůj svazek klíčů. Jest znakem důstojnosti; jest souborem toho, co její majetník může, smí a musí; jest chiffrou shrnující jeho život. Kdyby se objevil ďábel, dojistá by ji vytasil proti tomuto svědci a hrozeb- níku a zlý duch by jistě prchl před touto svatou koží.

Tak, jak zde leží vedle slánky a chlebové misky, jeví se třetím symbolem poddanosti: přemožený život podává triumfujícímu člověku chléb, sůl a koženou aktovku.

Vím, že se v ní může skrývat také salám, noční košile, zlodějova kořist nebo láhev octanu hlinitého nebo i nějaká hra pro trpělivé. Ale aktovka mého souseda v hostinci není dojísta schopna takové lehkomyšlnosti. Živí se výlučně papírem a roztrhla by se, podezíral-li by kdo co jiného. Mozoly vyplněné povinností a vrásky nikdy neustávajícího úsilí zdobí tu starou věrnou kůži.

Mezi aktovkou a jejím pánem vládne zákon gravitace. On poutá ji i jest jí poután: a tak jsou oba střeženi před zřícením v nicotu a pění zvučně o závod v bratrských sfé-
rách.

Soused má zapálený doutník. Kouř vystupuje z komína budovy, ve které se tvoří a pracuje bez únavy. A jak tu nyní stojí, tiskne aktovku pod paži, dýmající, černý, nezviklatelný, vím už, čím jest.

On jest maturitní zkouškou. On jest soudcem, který chrání společnost před ubohými hříšníky. On jest úřadem. On jest bureau. On jest dozorcem v Katorze a jejím vzorným trestancem. Jest oním mužem s holí, který honí děti s louky. On jest pořádkem, povinností, využitkovanou minutou a doslovem nad hrobem: „XVII. Departement zachová zesnulému čestnou vzpomínku“. On jest účelem, pro který jediné práce se koná a který si vynalezla, aby měla přec nějaký smysl. On jest činným, vyplněným životem,

jehož rhythmus nahrazuje duševně hluchým veškeru hudbu.
Chtěl bych míti z jeho kůže aktovku.

(Z „Prager Tagblattu“ přeložil František Pastor).

RUMĚJE

(v září 1928)

Důstojný Pane, přeju Vám ze srdce, aby, počínaje dnem Vašeho svátku, nastal Vám život radostnější a hlavně bezpečnější. Neboť jste v zemích, nad nimiž visí všeliké katastrofy. V pastýřském listě o „Akci katol.“, který jsem četl v novinách, jest též takovéto místo: „Základní prvek „actionis catholicae“, farní výbor, se skládá ze zástupců stávajících organizací (misijní sdružení, svaz charity, spolek katol. rodičů a přátel křesť. výchovy, *Orel* atd.) a z významných zástupců neorganizovaných, katolíků (? ? ?), kteří jsou muži pevných zásad, bezúhonnými otci svých rodin, lidmi dbalými svých povinností. *Bylo by nemoudré, stávající organizace rozpustiti a je přetvořiti podle zásad actionis catholicae. TU BY LEPŠÍ ZAŘÍZENÍ NAPADLO ZAŘÍZENÍ DOBRÉ.* – Kde takto mluví biskupové, tam jest nebezpečno. DEUS NON IRRIDETUR . . .

Kdyby byli šli raději domů . . .

Henry Davignon: *Kajicník z Furnes*. Kuncíř v Praze, 1928. – Cenným v této knížce jest krásné vylíčení tamějšího starodávného obyčeje kajicného nošení křížů při procesí s živými obrazy z Umučení

a jiných náboženských lidových liturgií. Vypravoval mi p. Schamoni, že ve Westfalsku na některých místech jest týž obyčej. To jsou tedy dobré stránky knihy. – Ale ti dva, on a ona, nastupující cestu kající, neměli se rozcházeti, když před tím nemohli spolu žíti pro všelijaké „brykule“. A ke všemu ještě „uchylují se do kláštera“, krok to z díla psychologicky naprosto neodůvodněný, theologicky pak zbytečný efekt „zázraku milosti“. Kdyby byli šli raději domů a pokusili se znovu začít tam, kde před tím, „strhování“ mělkými „vášněmi“, přestali. Takto jest to rozřešeno násilně, nepřirozeně, konstrukce chybná theologicky i umělecky, mrzácké Gheonovské pojetí konverse, snadné „sursum corda“ při „čtyrákovém“ bengálu třaskavé sirky, rozškrtnuté o kalhoty. To hořejší positivum knížky možno vyjmouti a uschovati, ale mohlo to býti kratší o celý ten nepodařený román ze života smutných boháčů.

Stobarevná

Z dopisu příznivci DD., p. Eduardu Kučerovi: Tak jsem přečetl tu Vaši Stobarevnou. Kdybyste byl blíže, pohovořit, to ještě. Psátí však neumím, a tak jen zhruba aspoň o některých dojmech při četbě Vaší knížky. – Když jsem četl první povídku, otvíral jsem oči. V husté spleti všech těch metafor viděl jsem *slib* a čekal

jsem s dychtivostí, co z toho vyjde. Dokavad jste mluvil o hříchu, moje *theologické* znalosti plesaly a hrály rozkošně s tím zajedno, šlo mi to, jak se říká, do noty, čekal jsem tedy s dychtivostí. Ale tato reální hodnota (to jen literárně řečeno, neboť hřích naprosto není reální hodnotou) nebyla vyvážena psychickou rovnocennou gestací. Vyšla z toho jen studentská láska, idylla. Pokání není šedé, kajícíci nechodí jako housenky, nad hříchem není možno zvítězit v tom smyslu, jak vykládáte na str. 15. Tedy popletenou ideologií jest zkažena i selanka. Zvláštní shodou okolností (čemuž já arci říkám řízení Prozřetelnosti) zároveň s Vaší knížkou probíral jsem se svazkem od Georges Le Févrea: *Au pays de l'or, de l'Expiation et de la Fièvre: BAGNARDS ET CHERCHEURS D'OR*. Jest neobyčejná shoda ne snad mezi knížkami, ale tou zemí galejníků (francouzská Guyanna v Jižní Americe) a Vaším stylem. Tam se život dusí přebujnělostí přírody, všechno je tam samá spleť a horečné výpary, půda samé kořání, vzduch samá liana; u vás vlastní psychický život se dusí pod hustotou metafor, jež hned v titulu (Stobarevná duha) a na mnohých místech uvnitř se zvrta (od zvrtnouti, nikoliv od zvrutati) jen v metaforickou affektaci. Duha je krásným zjevem pro oči právě svou symbolickou toliko sedmibarevnou prostotou, aby si duch, před tím zmítaný bouří, na ní odpočinul, stobarevnost z požadavku umělecké kázně

a konkrétního vyzdvižení jen podstatných tvarů nemá smyslu, unavuje, roztěkává, neboť snažením umělcovým jest právě to, aby stáhl, zkrystaloval v jednotu nesčíslnou rozmanitost (barevnost všech odstínů) psychických slojí. Dar jazyka máte, o to by nešlo, ale co s tímto dobrým nástrojem konáte, to pro diváka splývá s *Vaším* černým pozadím v nerozeznatelnou posunčinu jako nějaké čarodějnictví, konané na veřejno před vchodem do tmavé sluje. Kdyby při tomto divadle stálo se mnou nějaké veselé děvče, jež se pranic nestará o zlato a galejníky Guyanny, ani nezamýšlí „podívati se na zub” všem těm roztodivným šanšépašé černé magie, která by na to hleděla prostě z denního světla a z dlouhé chvíle, dá se Vám, věřte mi, do smíchu. Arci já se nesměju, protože vidím to Vaše černé pozadí. Necitujte mi v odvetu verš Březinův: „Nejsem jako mé sestry: noc věčná je pozadím žhoucím mým snům . . .”, protože je hrozný rozdíl v pozadích a zde právě při-rovnaním toho Vašeho k onomu věc vlastní je plně ilustrována.

„Na Hlubinu”?

Těm, kdož vydávají a spisují pod heslem „Na Hlubinu” a pěstují mystiku v době, kdy v kostelích nemají věřících: „Majíce býti mistři od tak dlouhé doby, potřebujete znova učení býti, kteříž jsou základní po-

čátkové řeči Božích a potřebujete zase spíše mléka než pevného pokrmu." V methodě pochybujete od počátku a teď máte i kacířské věty, neboť Víra není obět, nýbrž pravý opak: Jestli Víra „DAR Boží a světlo, jímž osvícen byv člověk, pevně přisvědčuje a přidržuje se toho, co od Boha jest zjeveno a Církví nám předkládáno, abychom tomu věřili."

Plující universita

Jest to dílo amerických boháčů. Má posluchárny, laboratoře, knihovnu, ba i koupelnu a tělocvičnu, vše na nádherné lodi. Čtyřicet profesorů bude tam učit čtyři sta studentů – boháčů. Bude se učit astronomii, uměním, biologii, botanice, cizím jazykům, politické ekonomii, geografii, geologii, mathematice, psychologii, sociologii, historii a, též žurnalismu! „Aby viděli svět"! budou se vláčet po moři. Studovati na moři botaniku, geologii, studovati mimo společnost sociologii, pěkné vyhlídky! Tato plovoucí Universita bude přistávat v čtyřiačtyřiceti přístavech třiceti různých končin světa a s Amerikou bude ve spojení bezdrátovou telegrafií. (Mercure de France, 15 Octobre 1926, p. 511).

Z rozvržení vědních předmětů jest zřejmo, že z moderního Babelu Studia nemíní vyjít. Poněvadž však Bůh každého lidského bláznovstva využije k svým sva-

tým úmyslům, dost možná, že i toto pracuje nevědomky do rukou toho, jenž bude převozníkem vzdělanosti z Pátku na Sobotu, a v němž Duch Boží bude se vznášeti nad vodami. Jeho archa nebude naplněna zvířaty, nýbrž vědou: *Sciencia*, jež s *Pietas Noemovou* bude tvořiti příčné rameno kříže, vesměrného to znaku Času tohoto Vyhnanství, znaku, v němž se zkrížila Láska a Moc Tvůrcova.

K u b ý v á n í r o z u m u .

Za 200 let budou všichni lidé v celé Evropě blázny. Jeden anglický statistik dokonce na základě statistických výpočtů tvrdí, že za dvě stě let nebude v Evropě jediného člověka se zdravým rozumem. Roku 1859 připadal totiž v Evropě jeden šílený na 535 lidí, roku 1897 již jeden na 312 a roku 1926 dokonce jeden šílený na 150 lidí zdravých. Bude-li to tak dále pokračovati, bude připadat jeden šílený na 100 lidí a roku 2139 budou již všichni lidé blázni. Na štěstí nebude již nikoho, kdo by si to uvědomil.

Z á k l a d n í p o j m y V e s m í r u

„Všecky věci u míře, a počtu, a u váze spořádal jsi.” Tak čteme v Knize Moudrosti, v kapitole 11., ve verši 21. Míra pro agrárníky, počet pro banky a ob-

chodníky ve velkém, váha pro řezníky, krupaře, hokyně a prodavače v drobném vůbec, čímž program Stvoření vyčerpán.

Fuksovy sekvence

Z dopisu přítele: Dobře jste poznamenali o Fuchsovi i Fořtelovi. Fořtel jest tu nablízku kaplanem a píše prý nějaké legrace do „Švandy dudáka“. Ulehčuje si asi ze své žluče. Zprtaní lidé by nejraději obrátili celý svět na svou stranu. V tom Neposlání hledají svou útěchu.

Věci chodívají za sebou obyčejně tak, že jedna druhou objasňuje a potvrzuje. Za několik dní po té, co jsem četl o Fuchsovi v „Arších“, dostal se mi do rukou do češtiny přeložený „Římský missál“, v němž, jak v předmluvě uvedeno, sekvence jsou přeloženy tímto Fuksem. A tak náhodou, jak to otevru, trefil jsem hned na sekvenci svatodušní, a v té kromě jiných nemaleností jest verš

rege quod est devium

tedy naprav (na pravou cestu uveď), co jest scestného přeložen

na scestí nám vůdcem buď,

pro což nemám jiného výkladu nežli jak psáno v Apokalypse: „a kdo smrdí, smrdiž ještě!“

Otevřel jsem tedy hned následující sekvenci *Lauda Sion*, kdež jest zase takovéto lišáctví:

Poslední verš sloky:

*Ecce panis angelorum
factus cibus viatorum,
vere panis filiorum
non mittendus canibus*

tedy toto *non mittendus canibus* překládá Fuks:

není pokrm štěňátek.

Proč se Fuks těch psů tak bojí? Výklad jsem jakýs takýs našel. Mám zde výklad Ondřeje Cesarejského na Apokalypsu, a tam jest ke kapitole XXII, verši 15. tento výklad o psech:

„Psy na tomto místě nazývání jsou nejenom nestoudníci a nevěřící a všichni ostatní zlých skutků pachatelé, jichž želí apoštol; nýbrž též ti, kteří přijavše křest potom k vlastním vývratkům znovu se navrátili. Pročež také ani ti do nebeského onoho města připuštění nebudou, ale spolu s kurevníky a vrahy a modláři jakožto bezbožní a nepřátelští odtud budou zahráni.“ – Čehož nás i jeho račiž Pán Bůh ochráníti.

P. H y n e k z K o n n r s r a j t u

Z dopisu příteli. Pišete: Překvapuje mne velice, že vám teď nejdou na odbyt zázračné knihy o Anně Ka-

teřině Emmerichové, v nichž každá stránka jakoby byla puncována „prstem Boží pravice“, když přece teď se stále konají u nás přednášky o Konnersreuthu a Hynková knížka o té věci, vydaná Kuncířem, vyšla už v III. či IV. vydání. – Právě to je příznačno: V knihách o Anně Kateřině Emmerichové jest hojnost toho, po čem svět pase, ale v jistotách milosti a s přidavkem krásy, s Konnersreuthem, podle biskupa Mnichovského, tropí se příliš světského hluku a matou se základní pojmy. Já sám jsem toho Hynka nečetl. Vzpomínám si však, že když byl u nás vloni dr Vašica, povídá: Vzal jsem si toho Hynka do vlaku, že si jej přečtu cestou k vám. Několikrát jsem začal a vždy s nejlepším úmyslem zakousnouti se do četby, ale věřte nebo nevěřte, nemohu se dostat přes pátou stránku, a cítím, že bez zvláštního, ba podle toho, jak to cítím, bez zázračného přispění Ducha Síly do smrti to nepřečtu. – Uznáte, že to nebylo pro mne doporučením, abych si svazek ten koupil, neboť dra Vašicu ctím jako chutnatele knih, a poněvadž si celkem na zázračnosti nepotrpím, asi celý ten shon kolem Konnersreuthu pro mne usne, a nepřestoupí ani prahu mého historického vědomí. Z čehož patrně, že co „hýbe světem“ nynějším, nepřináší vždy ovoce Dobrých Děl.

Třetí vydání Panenek

Dost možná, že se s nimi roztrhne vydavatelský pytel jako kdysi u Topiče s *Písněmi Otroka*. A asi z těchže důvodů. Takové otrocké písně vznikají, kde je nedostatek svobody, čili Ducha Páně. Hus se ctí jako patron pevného charakteru v době, kdy charakterní lidé jsou již čestnou výjimkou. A Panenky jdou na odbyt, asi jen z důvodů československého panenství, jak praví Byron v *Childe Haroldovi při Španělsku* (Zpěv I., 71. sloka): „a souží svatou Pannu, kromě níž tu není panny as, – by s každé hlavy, co hlav tu jest, vin četných sňala tíž.“

Pro sebe bych potřeboval míti tyto básně přepracovány. Jsou tam krásné sloky, ale místy přílišnou péčí o řádnou formu milostné výjevy nemají potřebného výbušného napětí, přecházejíce ze zdravých výlevů do jakéhosi mrňavého, příliš vyumělkovaného mlkovaní. V poslední básni, jež při troše pozornosti mohla býti skvostem, na Velký Pátek „jako vidr dýše zpěv i varhan hlas“, jak u nějakých lutriánů. A nejsem sám, jenž čekám až na to nové přepracované vydání.

Příspěvek k pojmu „na sotnách“

„*Euthanasie* (zřec.). Jakmile veškera naděje v uzdravení a život zmizela a lékař nabyl přesvědčení, že

každé další léčení jest marno, třeba jest se starati, aby nemocný v posledních okamžicích života trpěl co možno nejméně. Jsou-li bolesti tělesné, podávati jest léky tišivé i v dávkách větších než prve, a každým způsobem sluší dbáti, aby nemocný byl ušetřen všelikých útrap a nepohodlí. Ve případech, kde vědomí jest zatemněno, bývá skon nemocnému i okolí jeho ulehčením, že nemocný nechápe, co se s ním děje. Tím větší však nastává rozechvění, když smrt se blíží za plného vědomí i pojmání situace. Povinností lékaře jest tudíž nejpřednější, určitý stav věci nemocnému zatajiti a vždy jakousi naději v něm udržovati." (Dr. Ferdinand PEČÍRKA v Ottově Naučném Slovníku).

Římský Katechismus dí pravý opak: Proti osmému přikázání „prohřešují se... i lidé lichotiví a pochlebníci, kteří úlisnými a přetvářenými chválami chtějí si získati uši i srdce těch, od nichž přízeň, peníze a čest si žádají, *říkajíce zlému dobré a dobrému zlé.*" ISAÍ. V, 20 . . . „Daleko pak záhubnější bývá řeč přátel, známých a příbuzných, kterou druhdy lichotivě těší ty, kteří smrtelnou nemocí jsouce sklíčeni, již jsou v posledním tažení, ujišťující, že jim nestává žádného nebezpečení smrti; říkajíce, aby byli veselí a pokojní, hříchův vyznání jim zabraňují jakožto přemýšlení velmi zarmucujícího; a tak jejich mysl odvracejí ode vší péče a uvažování oněch posledních nebezpečení, v nichžto

se již úplně nalézají.” – ŘÍMSKÝ KATECHISMUS, – – –
III., hlava IX., otázka 11. a 12.

Bibliofilie a Studium

„Germanofilie” – toto slovo chce býti urážkou neb aspoň pohanou v ústech jistých lidí. Pro mne všechny takové ... filie označují toliko zajímavé psychické stavy sentimentalistů, jež jejich záště nebo záliby strhují, unášejíce je v extasi, do níž se noří jako do teplé lázně. Jest jakási ušlechtilost dobrých dětí v těchto stavech a budiž jim toho přáno. Ale i v řádu citovém třeba dbáti spravedlnosti a hodnocení. Všichni ti ... filové ocitají se v jakémisi stavu oslnění, v němž myšlení se jim zarazí. Jest to stav dětí, na něž podobně působí zděšení. Stalo se v blízké vsi, že dítě, sedící pod lipami, vypustilo dušičku, když z otevřených vrat protějšího domu vyběhlo proti němu rozdováděné tele. Toť stav ducha bibliofilů. Ztrácejí soudnost, nabývá vlády emoce. Myslící částka duše prchá, a kniha, nástroj Studia, stává se předmětem zbožštění, jakýmsi pohledem do slunce, a místo lepšího vidění při „lepší osvětlení” čivy zrakové prudce napadeny vypovídají službu a blíží se slepota.

Jan Hus a „statní Čechové“

Opravdu, vždy jsem se podívoval, proč vlastně nynějším lidem tolik se chce ctíti Husa, když jim na něm, totiž na jeho reformních snahách náboženských, pranic nezáleží. Teď tomu poněkud přicházím na kloub. Hus svou zarytou, pravou kacírskou beranitostí nezbytně se jeví nedosažitelným ideálem lidem nestálým, bezpáteřným. Kdož nedodrží křestných slibů a smluv vůbec, kdož jsou si této bezcharakternosti plně vědomi, kdož plní úskočnosti na obrátku jsou jiného smýšlení za vašimi zády než jak se vám stavěli do očí, kteří ničeho se již nebojíce a nestydíce zapřeli všechna božstva, též potřebují patrona. A tu Hus, jenž za své bludy položil život, že dodržel a nepovolil v tom, co považoval za pravé, nezbytně se jim jeví jako pevný charakter, člověk tím nad ně, kteří mají na zřeteli jen živobytnická místa a nízkou spokojenost hmotných výhod, na výsost nebes vynikající.

Orgány stran

Z dopisu P. M. S. z Bílé Soboty: „V Našinci objevují se články s podpisem J. Florian. Ptali se mne někteří, zda je to Vaše. První článek odpovídal duchu Vašemu, myslel jsem, že Zamykal cituje z Vašich knih. Nyní vidím, že to nemá s Dobrým Dílem nic společ-

ného.” – Tak jest, neboť nepíšu do žádných novin, Necítím v sobě vlohy ke spisování vůbec a po spravedlivém ocenění vlastních schopností jsem poznal, že bych to nikdy na žádnou Fuksovinu nedotáhl. A kdybych psal, nebyl by pro mne Našinec toužebným místem, kam ukládati „plody ducha”. Neboť právě proti papírům na vytírání, jimž se říká „orgány stran”, jest namířena naše Snaha čili Studium.

Z řečí besedních

Hosté všelijací. Mezi nimi zvlášt pozoruhodný p. rada z kteréhosi ministerstva, pán zdravý, ani starý ani mladý, svobodný, na němž se mi vše zdá „akorát”. Řeč se točí kolem toho, kdo vlastně v Československu vládne. Učitel, člověk dobrý, nelpící na škampách, přetřásá ironicky strany: prý vlastně vládnou agráři; ač není vyloučeno, že snad vládnou lidovci, jiný dává přednost počtu a tuto číselnou převahu mají prý v naději socialisté, až prý pojmu v sebe rozpouštěné komunisty atd. Abych též „dal něco k dobrému”, uvádím se sice jako v politice nepracující a málo tedy stranám rozumějící, přece však poněkud rozumějící běhu světa, i pravím, že zcela jistě těmito stranami a různostrannými politiky vládne sám Belzebub, t. j. modla much. A tu p. rada, aby konsolidoval poněkud příkrost mého slova, asi příliš křiklavého v jeho úřed-

nické přítomnosti, praví rozložitým hlasem, jenž jest zvyklý na vážnou pozornost: Netřeba hned zabíhati do černé magie, když vysvětlení mnohých nepříjemností státních jest na snadě cestou přirozenější. Jsem svoboden, nadějný, možná „slibná partie“ (p. rada se usmívá pod muškový knírek), a tudíž vítán v domech vyšší společnosti, jsem „domácím přítelem“ mnohých rodin, přicházívám též i do menších domácností ke kolegům ze studií, a tu mohu jak nahoře tak dole dobře pozorovati život a „vládní poměry“ (ironický úsměv). A musím říci, abych vydal svědectví pravdě, že možno krátce věc tu u nás takto formulovati: „*V Československu vládnou manželky*“. – Smích přítomných paní a mlčení pánů. Chtěje nechat tento zvučný a sebevědomý hlas v platnosti nad ubohým národem, jemuž vládnou manželky, polykám svůj názor a nepravím, co se mi dere na jazyk k obhájení absolutna: že se totiž výrok p. rady úplně kryje s mým úsudkem podle staročeského přísloví: Baba třikrát horší čerta, nebo podle rovnice: Ve dvou babách vězí tři čerti. V nynějším „lidu“ na venkově muži přezdíívají bab i mladým manželkám.

K UKLÁDÁNÍ

(v srpnu 1928)

BIBLIA SACRA *iuxta latinam Vulgatam versionem.*
Tomus I. GENESIS. 1926 Libreria Vaticana, Vaticano,
Roma. – O tomto díle pracuje již léta celá komise
učenců na slovo vzatých. List papeže Pia X. (ze dne
3. prosince 1907) toto nové vydání lat. Vulgaty na-
zývá „slavným podnikem.“

Život svatého Antonína

„*V Thebaidě sv. Antonína opata, jenž jsa otcem mnoha
mnichův, životem a zázraky se proslavil: jeho skutky vy-
líčil svatý Athanáš ve znamenitém svazku.*“ Tak čteme
v Martyrologiu na den 17. ledna. Tento tedy „zname-
nitý svazek“ právě vydáváme, a to s pomocí pana
Josefa Portmana z Litomyšle, jenž nebyv žádán, sám
se přihlásil k této pomoci s velikou ochotou a bez
jakýchkoliv nároků. Vinětka v titulu a iniciálka, obě
velmi krásné, do dřeva ryté, jsou od Jaroslava Ben-
dy, staré várky předválečné. Překlad začal Antonín
Stríž (jeden arch); když však od nás odešel k vůli
výhodnějšímu umístění kapitálu, sebral z tiskárny
i rukopis, a marně jsme se přičiňovali, aby nám jej
vydal. Tak dílo leželo, až se ho nezištně ujal pan
František Pastor a řádně je z řečtiny znova přeložil.
Učinil tak se známou svou důkladností, a poněvadž
v řečtině málokdo se mu vyrovná, jest to překlad

trvalé hodnoty. – Dílo světcovo o světci. Kromě toho jest to i pestrá demonologie, četba tedy akutní, a to ze dvou důvodů: předně proto, že ani theologové mnoho pozornosti nevěnují tomuto oboru, a pak proto, že se posedlost velmi rozmáhá a zároveň skrývá pod jmény jinými, takže nesnadno bývá osobní zloduchy zjistiti a proti nim se zdarem postupovati. Kdo tedy trpíš jejich společností, vezmi tento Život: okřeješ z ďábelstev, jak jen možno na poušti u zázračných Otců poustevníků.

Sv. Cyrila život a pochvala

Život a pochvala sv. Cyrila, učitele slovanského národa. Ze staroslověnštiny nově přeložil Dr Josef Vašica. 93. svazek Dobrého Díla ve Staré Říši na Moravě, léta Páně 1927. – Co říci o tomto skvostu hagiografickém? Knížka jest krásně upravena p. Lískovcem, krásně natištěna knihtiskárnou Pokorného v Brně, přeložena jest mistrem literárního umění, doporučena jest listem papežským, má biskupské imprimatur, vydána byla v roku jubilejním, a to jako *jediná* hodnotná kniha o sv. Cyrilu, a skoro celý náklad leží. Z toho možno usouditi, že i národ leží, a to hovadsky na bříše ve dvou táborech: před zlatým teletem v jednom, a před Belzebubem, jenž jest modlou politických a žurnalistických much, v druhém. A nám nezbyvá než dále pokojně čekati na nějakou novou záplavu ohně a krve . . .

Nesmrtelný člověk

G. K. CHESTERTON: *Nesmrtelný člověk*. – Je mnoho nebezpečí v tom, když máme mnoho knih. A jedním z nejnebezpečnějších jest to, že obírajíce se knihami prostředními, nedostaneme se k velkým dílům geniů, anebo, když jsme je již objevili, že se k nim nevracíme tak často, jak toho zasluhují. Do této knihy Chestertony je třeba choditi velmi často, je třeba ji poctivě vědecky rozbíratí a myšlenky zde objevené uváděti v konkordanci s těmi, jež jsme jinak získali. Ukládáme ji tedy do své polní knihovny. Je totiž knihovna umístěná v palácích, ve kterých se sídlí, když jest v říši mír, a jest knihovna polní v čas války. Do této polní knihovny samozřejmě berou se díla nejpotřebnější, aby na pochodech nepřekáželo množství pakáže. Arci té hloupé kresby na obálce mohlo si vydavatelstvo ušetřit.

Jaroslav Durych

NOVOU KRITICKOU METHODU, novou aspoň v české literatuře, vynalézá Jaroslav Durych ve svém kritickém svazku essayí „EJHLE ČLOVĚK” (*Ecce homo*, sklad L. Kuncíře, Praha, 1928). Jest novou asi v tomto smyslu: Kriticko-polemická literatura jest u Čechů bohatá a má také svůj bohatý arsenál, jako dýku, kord, popravní meč, hůl, kámen, knutu, bič, kopáč, vidle, podávky, ba i anonymní dopisy bývají v kteréš vitri-

ně. Nebylo tu však ještě nikoho, kdo by byl psal apologie a obrany cti, aby jimi docílil účinku střelné bavlny, nikoho, kdo by sametnou tlapou dravce tak něžně hladil, znovu a znovu, něžněji a něžněji, až se rozevře živé maso. Tato nová metoda Durychova jest velmi umělecká a duchaplná a nesmírně zábavná. A také dosti překvapující u muže, jenž jinak velmi dobře ví, kde v arsenálu tom nalézti klacek, ježž možno hoditi pod nohy. Zato také z jeho způsobu nezbývají jen boule a modřiny na kůži, z toho by se jeho oběti lacino vylízaly; ale svým hlazením zarývá se až do jejich vnitřní konstituce, až jim opravdu „střeva obrací“. Objektivnosti nečekejte, na tu vám ostatně teď nikdo nic nedá, ta při každém kritickém úsilí jest tím nejposlednějším. Durychův osobní hromadný odpůrce, oficielní svět veřejných znamenitostí, dělí se zjevně na dvě polokoule. Obyvatele jedné polokoule jeho hlazení rozdírá: rád by je měl většími, v jejich vlastním formátě, a ku podivu jest, jak všichni při takové zmlazovací kúře ochotně drží. Ty druhé jeho něžná tlapa prostě odklízuje se scény. A činí to, na kolik to slova dovedou. Ale nejen proto, že Durych jest Někdo, věž daleko převyšující běžné chápaní, a nejen proto, že tak často hřebík pronikne židovinami hlav, nebo že udeří nepřátelskou hlavou o hřeb, až se v ní všechny zauzliny otřesou; tyto razúry pudrovátkem, smáčeným v nejlíbější růžové vodičce – to možno prorokovat – budou zítra, nejpozději pozítřku samozřejmým úsudkem a obecnou pravdou. (*Podle PAVLA EISNERA, z něm. Prager Presse.*)

Napoleon jako vojevůdce

Plukovník hr. YORCK Z WARTENBURGU: *Napoleon jako vojevůdce*. Přeložil ing. Jos. Bukovský. 2 díly. Vydal B. Kočí v Praze, 1926. – Přiznávám se, nechtělo se mi do těchto dvou silných svazků. York von Wartenburg! Maršál! Viděl jsem v jednom německém almanachu starou rytinu jeho podobizny. Figura ta se mi nelíbila. Byl v ní jakoby ztělesněn duch vládnoucího Pruska. Maršálek byl sice statečný a obratný voják, ale na obrázku dal mu umělec protivné domyšlivé vzezření, jež odpuzovalo jako pustina, do níž nikdy nevniklo plodné světlo Ducha Božího. Viz o tom více v krásné Bellocově knize „Evropa a Víra”. Tedy pro tento náhodný obrázek nechtělo se mi do četby, bál jsem se stylu, pruských písčín a suchoparů.

Když jsem však tu a tam listuje přečetl si namátkou některou stránku, vždy mne zaujala. Věcné, vědecké, poutavé vyličení událostí zpestřovaly a osvěžovaly anekdotické aforismy. I odhodlal jsem se konečně čísti po pořádku. A čta stránku za stránkou, nemusel jsem nikterak napínati pozornost, sama byla zaujata a napínána zajímavým postupem autorovým. Vypravuje arci methodicky, oceňuje bitvy Napoleonovy podle starých pravidel válečného umění, krok za krokem sleduje přípravné manévry a pak ještě podrobněji obměny boje až ke konečnému vítězství; ale netají se obdivem a pod vojenským upjatým mundurem duše jeho pýří se vroucností a nadšením. Máte mocný dojem epické básně a živné plnosti, i ukládáte vážně oba

svazky k těm dobře zpracovaným knihám Napoleon-
ských dějů, jež bráváte častěji do ruky.

Dodatkem dlužno podotknouti, že spisovatelem
není maršálek York von Wartenburg, jenž, dohodnuv
se ve mlýně pošerunském s ruským generálem Dibi-
čem a přešed bez vědomí a svolení svého krále k Ru-
sům, Napoleona zradil, a jehož podobizna tak nepří-
jemně překvapuje, nýbrž jeho vnuk Maximilian, jenž
takto přinesl za děda Napoleonovi toto spravedlivé
zadostučinění.

Jan Žižka z Trocnova

ŽIŽKA A JEHO DOBA. Díl prvý. *Doba se zvláštním
zřetelem k Táboru.* Napsal Josef Pekař. Vesmír, Praha,
1927. – Jest veliký rozdíl v tom, jak pojímá českou
revoluci náboženskou Palacký, a jak ji pojímá Pekař.
Palacký jest zaujatý protestant, v něm „romantismus”,
nacionalismus i liberalismus se spojují, aby jeho vlast-
ním představám a cílům přiblížily podobu daleké mi-
nulosti. Palacký tedy historii zakaluje svými strani-
ckými a osobními příměšky, i bylo třeba velikého
úsilí Pekařova, chtěl-li, aby pravda o Žižkovi vítězila
zase nad protestantskou prostředností.

Již v tomto prvním dílu nalézá se svědek, a ironií
osudu zase věrný katolík (opat Ludolf Zaháňský), jenž
praví o Žižkovi, co jsem tvrdil proti p. Scheinostovi:
„Žižka věřil, že sám jediný má víru pravou a nepo-
rušenou, ostatní pak všichni že jsou syny nevěry.”
Historie se na školách macešsky odbývá. A snad by

bylo pro ni lépe, kdyby se z nich nadobro vystěhovala. Přišla by tak více na vzduch a do světla, začali by si jí všimati lidé, a čím více by se jí zříkali scvrklí školometi, tím více by se kupovaly takovéto knihy, čtly by se a pečlivě se uchovávaly.

C. F. Ramuz

NEMOCNÍ SE UZDRAVUJÍ. Vydala Družstevní Práce v Praze, 1925. – Důležitá parcela Studia. Dobrý příklad k Joussově nauce o stylu orálním, neboť v díle hrají jen gesta spontanní. Co do věci, o níž knížka pojednává, té by bylo možno říci allegorie, kdyby to nebylo libé z básně evangelického zázraku. Autor, rozhodně umělec, jest asi z prostředí reformovaných evangelíků švýcarských, dlouho, od Kalvína, ležícího úhorem: půda tohoto vypravování přímo dychtí po tom, aby již přijala vláhu boží milosti. Z těchto náboženských okolností vyplývá celá konstrukce zázraku „uzdravování nemocných“, zvláště pak to jeho ex abrupto, když tak zlacina „spadl s nebe“ a navštívil tuto alpskou osadu. Metaforická výzdoba není zde zatížením (jako u Girauda), nýbrž sama sebou tryskající z bohatého fondu umělcova: neunavuje intelektu, nýbrž živí v něm růst a udržuje jej při stálé svěžesti, v pohodě a rovnováze ovzduší kolem Hory Blahoslavenství.

Chvála Matematiky

PIERRE BOUTROUX: *Les Mathématiques*. Albin Michel éditeur, Paris. 1922, 5 fr.

Autor jest syn známého filosofa. Usilovati o to, by se dokázala užitečnost matematiků, zdá se mu snahou „vyumělkovanou a bídnou“. Chce, aby matematikové byli ctěni pro vědu svou samou, pro matematiku ryzí, ať už jest užitečna nebo není. „Technická aplikace má jen zájem pomíjející, neboť nová technická zdokonalení obejdou se bez ní. Naopak, krásná theorie mathematická vábí sama sebou z důvodů, které uchovávají věčně její sílu.“ Úplně souhlasíme. Jen malou poznámku: Je v tom zase mizerná škola! Ačkoliv pravá schola v kořeni jest možna jen v prázdné chvíli, tedy, jak bychom dnes řekli (ó bláznivá dobo!) jen *o prázdninách*, přece se zvrhla v něco, kde jsem prvně uslyšel pojem „dření“, ač jsem tam přišel od tesařů, kde se pracuje v potu tváři, kde však bylo velmi pokojno. Tedy nynější škola myslí, že schopnosti a záliby mathematické možno pěstít podle tříd a hodin, jak tam to mají zřízeno, bez ohledu na to, kdy ten který duch má k tomu kdy, prázdnou. A ani palicí byste do jistých kotrb nevtloukli, že abstrakce mathematické mají u každého jednotlivce svou dobu, a že to rozvržení „učebné látky“, jež se na školách udržuje od té doby, co se v ní zahrnili housenky a pedanti, jest pravým výsměchem Vědě a Umění. Pierre Boutroux znamenitě mluví jakožto advokát matematiky.

Na jistý počet těchto ústřížků, předložených vydavatelství Archů, budou poskytovány premie a jiné výhody, proto tyto kupony uschovejte. Bližší o tom v příštích číslech. Studujícím sleva dle dohody. Tato 10. dávka archů jest za

7 Kč

Prozatím používejte složenek chek, konta A. Florianové číslo 11.290.

10. archy k Epiphaniím I. Páně 1929. obsahují:

Redakční a administrační ohlášení	4 listy
Kalendář na rok 1929	1 list
Iničiátor v psychologii: Marcel Jousse	22 "
Albert Vyskočil: Básně (Pokračování.)	4 "
„Pod sluncem Saťanovým“	6 listů
Prosper Méricée	4 listy
Čaadajev	6 listů
Gustav FRÖDING: Básně	4 listy
HEIDENSTAM: U mezníku	4 "
K ukládání (J. F.)	4 "
RUMĚJE (J. F.)	8 listů
Linolea, kresby (Coester, Horn, M. F., J. F.)	4 listy
POLGAR, Pán s aktovkou	2 listy

Vycházejí sedmkrát do roka a to: k Epiphaniím, k Hromnicím, o Velikonocích, na Letnice, ke žním, k Posvícení, v Adventě.

Tiskli Pokorný a spol. v Brně a J. Fr. Trnka v Třebíči. — Redakce i Administrace: **-ARCHY- / PRAHA-SMÍCHOV/Holečkova 10., (vedle Kinského Sadů).**

Pořadatel i vydavatel: **JAN ČEP.**

